

hik hasi

Hezkuntza eraldatzeko

6,5 € · 2025eko apirila
297 znb

22-31

Jordi Catalani
elkarriketa

32-36

Parte hartuz,
parte-hartzea
zer den ikasten

38-43

Hezkuntza
garaikidearen
erronkak

50-52

Euskaraldiaren
xaxatzaileak

54

Atzeko atletik

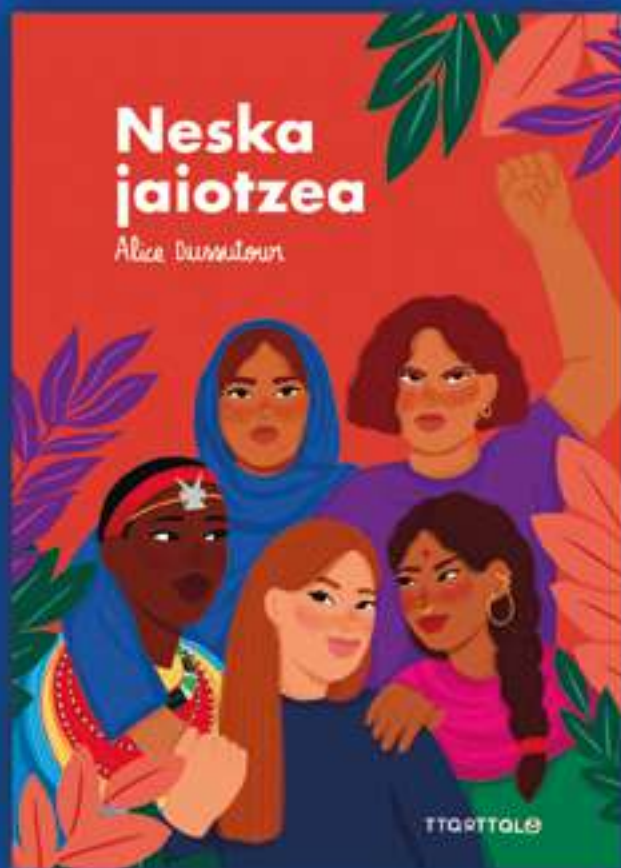
Pantailak ikastetxeetan

Neska jaiotzea

MUTILA IZATEA

GIZON-EMAKUMEEN ESKUBIDE BERDINTASUNAREN ALDE,
FEMINISMOA DENON KONTUA DA

hik hasi

Hezkuntza eraldatzeko

Argitaratzailea: XANGORIN KOOP. ELK. TXIKIA

Errekalde hiribidea, 59. Aguila eraikina, 1. solairua.

20018 DONOSTIA GIPUZKOA.

Tel: 943 37 14 08 ; www.hikhasi.eus;

Posta Elektronikoa: hikhasi@hikhasi.eus

Lege Gordailua: SS-1001/95. ISSN: 1135-4690.

Erredakzioa: Mikel Agirrezabala, Ainhoa Azpirotz, Aina-
ra Gorostitzu, Olatz Lasagabaster.

Erredakzio batzordea: Izarne Garmendia, Aritz Larreta,
Josi Oiarbide, Eider Palmou, Leire Saez, Xabier Sarasua,
Josu Txapartegi, Alazne Ugartetxea eta Arantxa Urbe.

Aholkulariak: Ane Ablanado, Nerea Agirre, Nerea
Alzola, Nere Amenabar, Esti Amenabarro, Amaia Antero,
Abel Ariznabarreta, Alex Barandiaran, Alvaro Beñaran,
Begoña Bilbao, Mariam Bilbatua, Aines Dufau, Lore
Erriondo, Gurutze Ezkurdia, Idoia Fernandez, Joxe
Garmendia, Elena Herran, Alfredo Hoyuelos, Xabier
Isasi, Olaia Jimenez, Juanjo Kintela, Irene Lopez-Gofi,
Nerea Mendizabal, Maialen Oiartzun, Naiara Ozamiz,
Karmele Perez Lizarralde, Karmele Perez Urraza, Iratxe
Redondo, Matilde Sainz, Nora Salbotx eta Xabier Tapia.

Komunikazioa: Paula Estevez.

Administrazioa: Uxue Ugartemendia.

Azaleko argazkia: Hik Hasi.

Diseinua: Sorland.

Maketazioa: Hik Hasi.

Inprimategia: ANTZA S.A.L.

Hezkuntza Sailak onetsia (2025-3-14).

Kopurua: 3.000 ale.

Hik Hasiko edukiak baliatu eta zabaldu ditzakezu,
gure egiletza aitortu eta soilik baldintza beretan eginez
gero. Hik Hasik ez ditu bere gain hartzen bertan plaza-
ratutako iritziak ezta bat etorri ere derrigorki haiekin.

Hezkuntza Sailak eta Kultura eta Hezkuntza Politika Sailak (Hezkuntza Politikarako Saiburuordetzak) diruz lagundua

Aurkibidea

“

Koakzioaren ordeztu behar den domeinu autonomoa planteatzen da; ez haurraren beraren joeren errepresioa, baizik eta haren ekintzen domeinu propioa

Lev Vigotsky

6

EDITORIALA

Pause, bide egokiari ekiteko

8

IRITZIA

Nora Salbotx / Eder Etxebarria

10

HILEKO IRUDIA

*Akordiorik ez,
protestekin aurrera*

12

GAI NAGUSIA

Pantailak ikastetxeetan

22

ELKARRIZKETA

Jordi Catalan

32

ESPERIENTZIA

*Parte hartuz, parte-hartzea
zer den ikasten*

38

EKARPENA

*Hezkuntza
garaikidearen erronkak*

46

AHALDUNTZE ESKOLA

Pornografia

50

PROPOSAMENA

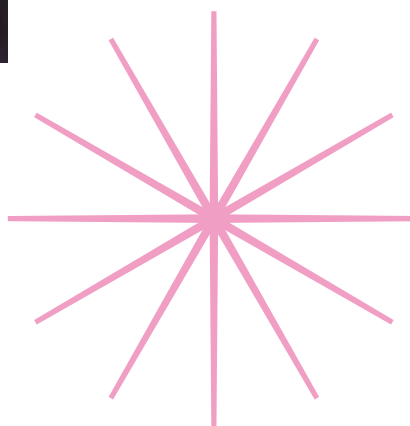
Euskaraldiaren xaxatzaileak

54

ATZEKO ATETIK

Eduarne Larrea Agirre

Pause, bide egokiari ekiteko

Editoriala

Hezkuntza digitalarena eztabaida konplexua da eta argi pixka bat ematen ahalegindu dira hainbat hizlari gurean egin diren jardunaldi ugarietan. Hezkuntza, hezkuntza eta hezkuntza da ondorioa.

Beste hainbat gaitan bezala, hezkuntza digitalari dago-kionean ere mutur batetik bestera joan gara: 90eko eta 2000ko hamarkadetan dena ona iragartzen zuten teknologia eta hezkuntza uztartzen zituzten ikerketek eta haiei loturiko lerroburuek; orain beste muturrera joan gara, dena kaltegarri eta arriskutsu ikusten dugu maiz. Eztabaida konplexua da eta argi pixka bat ematen ahalegindu dira azkenaldian hainbat hizlari gurean egin diren jardunaldi ugarietan. Hezkuntza, hezkuntza eta hezkuntza da ondorioa. Teknologiak gure haurrak eta nerabeak erabiliko ez baditu, eta eurak teknologiaren erabiltzaile huts izan ez daitezen, ezin da abagunea galtzen utzi: hezi egin behar dira konpetentzia digitala eskura dezaten. Eta argi dezagun: konpetentzia digitala ez da gailu teknologikoak erabiltzen jakitea, baizik eta teknologien erabilerara segurua, arduratsua eta kritikoa egiteko gai izatea.

Teknologien lilurak gailu teknologikoak ikastetxeetara modu akritikoan sartzea ekarri zuen, eta baita testuliburuak pantailekin ordezkatzeta ere. Baina hori ez da hezkuntza digitala. Adituek beharrezko ikusten dute gauza asko gaizki egin direla onartzen hastea, aurrera begira hobetzeko. Hala adierazi zuen Eusko Jaurlaritzak BECen antolatu zuen jardunaldian Marimar Cuesta Murtziako Unibertsitateko irakasleak: "Gehiegi digitalizatu dira eskola horiek; gailu pila bat erosi dira, arbela digitalak, chromebook-ak, Ipadak... ezarri dira inolako metodologiarik gabe eta, batez ere, irakasleen formaziorik gabe". Trantsizio digitala egin gabe, gailuek hartu duten presentzia gehiegizkoak eragin du, hain zuzen ere, teknologiarekiko mesfidantza. Beraz, *pause* emateko garaia da.

Ikastetxe askok atzera egin dute, teknologiek bere horretan, hezkuntza prozesua ez dutela hobetzen ikusita. Berriro aurrera egiteko, hitz gako bat proposatu zuen Amaia Arroyo Sagasta HUHEZIKo irakasleak: *pertinentzia digitala*: "Noiz da pertinetza teknologia digitalak erabiltzea? Teknologiak ikasketa prozesuari balio erantsia ekartzen dionean". Irakaslea ziur egongo da teknologiak ongi erabiltzen ari dela, noiz, nola eta zergatik txertatu behar dituen argi daukanean.

Hori guztia ongi pentsatzeko, prestatzeko eta diseinatzeko erreminta gakoa eskolako proiektu digitala da. Eta, funtsezkoa da, familiei ere bertan lekua egitea. Izan ere, pantailena ez da eskolaren auzia soilik, eta familiarekin eta komunitatearekin landu beharko da, eskola-orduetatik kanpoko erabilera baita konpetentzia digital handiena eskatzen duena.

Nora Salbotx Alegria

Amaiurko eskolan maistra eta *hik/hasitarra*

Maistra bati karta... eta erantzuna (II)

Lorenzo Milani eta Barbianoako eskola ekarri genituen gogora aitzineko kolaborazioan. Oraingoan, liburu ezin ederrago horretan balizko maistra bati idatzitakoetarako ikasleek bere akabera proposatutako erantzuna dakarkigu. Horrela zioen eta horrela erran beharko omen luke liburua irakurtzearen ondorioz *kontzientizatu-tako* maistrak:

“Neska-mutil maiteak:

Ez dira, ez, maisu-maistra guztiak (liburuko) andereño hori bezalakoak, ez zaitezte, hortaz, zuek ere arrazistak izan.

Nahiz eta ez natorren bat erraten duzuen guztiarekin, aski ongi badakit gaurko eskola ez dabilela zuzen. Soilik eskola perfektu batek botako lituzke jende berriak eta kultura ezberdinak. Alta, eskola perfektua ez da existitzen. Ez litzateke gurea, ezta zuena ere.

Hala eta guztiz ere, zuetarik maisu edo maistra izan nahi duzuenak zatozte guregana azterketa egitera. Badut hemen lankide multzo bat zuengatik begi biak ixteko prest.

Pedagogian, Gianniz (Rodariri buruz ari dira) baizik ez dizuegu galdetuko. Italiar Hizkuntza eta Literatura ikasgaiak, karta eder hau (liburua bera) idazteko nola egin duzuen azal dezazuen. Geografian, nekazari ingelesez bizimodua. Historian, menditarrek lautadara lanera jaisteko arrazioen buruz. Zientzietan, aihenei buruz eta gereziak egiten dituen arbo-

lari buruz solas egingen diguzue”.

Ez zuten, ez, gisa honetako erantzunik sekula jaso. Alta, eder loratu zen haietako bakoitzarengan eskola hark ereindako hazi borrokalari justiziazalea.

XX. mende erditsu hartan, barbianatarrek *arrazakeria* erraten zioten hezkuntza sistemak landatarrarekiko eta pobreziarekiko zeukan begirada klasista baztertzailari. Gaur, orain eta hemen, *arrazakerien* zerrenda luza genezake, aise. Eta komeniko litzateke, gainera, ariketa horren egitea, horien kontzientzia garbia izan dezagun, eskola *perfekturik* ez dadin izan. Zeren eta perfektutasuna izan behar badu patriarkatu neoliberal arrazistaren, merkantilismoaren, logika enpresarialen eta espainiar zein frantziar kolonizazioen maxina koipezta-tzeko oliontzia, jakin gu ez ginela horretarako hezitzaile egin.

Milanik berak zioen pedagogia onaren erantzuna ez zegoela hainbertze dena delako teknikan, metodotan zein programatan, baizik eta eskolarekiko gure jarrerak, alegia, arazo sozialen eta politikoen inguruko gure kontzientziazte mailan.

Akitzeko, berriz ere, inork ez dezan erran abisatu ez nuenik: irakur ezazue *Lettera a una professoressa*, otoi.

Eder Etxebarria Rojo

Baionako Bernat Etxepare Lizeoko irakaslea eta *hik/hasitarra*

Gatozen gure hodeian lan egitera

Aurrekoan GAFAMen (Google, Amazon, Facebook, Apple, Microsoft) eskuetan dauden hodeietan lan egiteari buruz aritu nintzai-zuen. Oraingoan azken horien alternatiba librean izan daitezkeenak aurkeztu eta euren erabilera ekar litzakeen abantailak aipatzera natorkizue. Aldez aurretik, “gure hodeian” lanean gabiltzala bermatzeko bete behar diren baldintzak zehaztu beharko genituzke.

Hodeia deritzoguna konektatutako ordenagailuaren (zerbitzaria) eta software baten konbinaketa da. Hortaz, gureak izan daitezke ordenagailua bera edota softwarea. Makinaren jabeak izan gaitezen, ikastetxean txoko bat bideratu beharko genioke zerbitzariari eta kanpoko teknikari batek mantenua eskaini beharko liguke. Makinaren jabetza partekatu nahiko bagenu, ikastetxetik gertu legokeen eta gure konfiantza osoa lukeen erakunde baten zerbitzaria alokatu beharko genuke. Jabetzaren zati bat galduko genukeela ukaezina bada ere, gure makina seguruago legoke eta gainera, gure herrian burujabetza digitalean diharduen erakunde batekin lan egingo genuke.

Hardware-ari dagokionez, aukerak zein diren badakigu. Baina, software-ari dagokionez, zer aukera ditugu? Denak aipatzea oso zaila denez, ikastetxe baten ezinbesteko beharrei erantzungo lizkieketenak aurkeztuko ditut. Nextcloud-ek fitxategiak gordetzeko eta partekatzeko, agendak sortzeko eta beste zerbitzu batzuk lotzeko abagunea eskaintzen digu. OnlyOffice Online eta Collabora Online, bulegotika tresna paregabeak dira. Posta zerbitzurako Roundcube instala dezakegu eta irakasleek sortutako material akademikoa Moodle bitartez parteka dezakegu. Azken hiru hauek, halaber, Nextclouden integratu ditzakegu. Eta idazkaritza lanetan ODOO kudeaketarako tresna informatikozko multzo librea erabil dezakegu.

Arestian aipaturiko tresna horiek erabiltzen hasiko bagina, makinaren, softwarearen eta datuen jabeak izango ginateke, euskaraz lan egingo genuke, CO2 gutxiago isuriko genuke, gure herrian aktibitate ekonomikoa sortuko genuke, eta batez ere, gure ikasleei kultura digital librea, etikoa eta iraunkorra eskainiko genieke. Has gaitezen gure ikastetxeetan tresna horiei aukera bat ematen, ez gara damutuko eta.

5 minutu libre?

- JPPak bete
- Ikas egoerak sortu
- Gurasoekin bildu
- Banakako tutoretza
- Materiala IDvalizatu
- Korrekzioerantzun

Agian, komu...K pasa?

Hileko irudia

Akordiorik ez, protestekin aurrera

Mikel Agirrezabala

Azken unera arte negoziatzen aritu arren, akordiorik lortu gabe amaitu zuten bilera martxoaren 25ean Steilas, LAB, ELA eta CCOO sindikatuek eta Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak, eta ondotik, iragarrita zeuden hiru greba egunak mantendu zituzten. Hezkuntza publikoko milaka irakaslek bat egin dute martxoko lan-uzteekin. Eusko Jaurlaritzaren arabera, hezkuntza publikoko ikastetxeetako irakasleen % 45ek egin dute bat grebeekin, eta % 75ek, sindikatuen arabera. Irakasleek hezkuntzaren kalitatea eta irakasleen lan baldintzak hobetzeko grebeekin jarraituko dutela adierazi dute aldizkari honen itxiera egunean (martxoaren 28an).

Gai nagusia

Pantailak ikastetxean: erabileratik konpetentziara

Azken hilabeteetan jardunaldi ugari egin dira pantailek hezkuntzan izan beharko luketen rola aztertzeko. Erreportaje honetan HUHEZIKo Amaia Arroyo Sagasta, Murtziako unibertsitateko Marimar Sanchez eta Madrilgo Camilo Jose Cela unibertsitateko Laura Cuesta Cano irakasleen eta CSICeko Cesar Rendueles soziologoaren hitzak jaso ditugu. Guztiak bat datoz: oro har, trantsizio digitala ez da egin eta ikasleak hezi, hezi eta hezi egin behar ditugu erabilera arduratsua eta osasuntsua izan dezaten.

» Hezkuntza digitalak kezka sortzen du eta hainbat jardunaldi egin dira azken hilabeteetan gaia jorratzeko. Argazkian, Ataungo Joxemiel Barandiaran eskolako LH 5. mailako hainbat haur chromebook-ekin.

Ainara Gorostitzu

Teknologiak eta hezkuntza. Binomio zaila, baina, binomio ezinbestekoa. Azken hilabeteetan eta asteetan hainbat jardunalditan heldu diote gaiari, binomio horren erantzun egokia eman ahal izateko. Ondorioa: hezkuntza, hezkuntza eta hezkuntza. Haurrak, nerabeak eta gazteak ez ezik, helduok ere hezi behar dugu eta konpetentzia digitala garatu: hau guztia gelditzeko etorri baita eta alor pertsonalean, familiarrean, sozialean, profesionalean eta, zer esanik ez, hezkuntzan eragiten ari da.

Alde batetik, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak antolatu ditu hainbat jardunaldi: BECen, besteak beste, Maria del Mar Sanchez Vera Pedagogian doktorea, Murtziako Unibertsitateko Hezkuntza Teknologiaren Ikerketa Taldeko kidea eta Didaktika eta Eskola Antolaketa Saileko irakaslea mintzatu zen *Telefono mu-*

Telefonoen erabilera, arautua

Begoña Pedrosa Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza sailburuak *Hezkuntza eta Teknologia* jardunaldien irekieran adierazi zuen Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako ikastetxe guztiek gailu elektronikoen erabilera arautu dutela ikastetxeetan, sare publikoko eta sare itunduko ikastetxe guztiek badute telefono mugikorren eta erloju adimenduen erabilerari buruzko araudia barne-erregelamenduan. “Horietako batek ere ez du aukeratu gailuen erabilera askea”, laburbildu zuen Pedrosak.

gikorrak eta erloju adimendunak jardunaldian, urriaren 11n; Gasteizen *Hezkuntza eta Teknologia* jardunaldietan, urtarrilaren 31n, Laura Cuesta Cano Madrilgo Camilo Jose Cela unibertsitateko irakaslea eta Amaia Arroyo Sagasta Komunikazioan eta Hezkuntzan doktorea eta HUHEZIko irakaslea hizlari izan ziren. Beste alde batetik, EH Bilduk ere, besteak beste Arroyo Sagasta gonbidatu zuen, *Pantailakin zer?* jardunaldira urtarrilaren 15ean, eta Cesar Rendueles Filosofian doktorea eta CSIC Ikerketa zientifikoaren kontseiluko ikerlaria ere izan zen hizlari. Helburuan bat egin zuten guztiek: teknologien erabilera kritikoa, osasuntsua eta arduratsua sustatu behar da, eta, horretarako, beharrezkoa da familiek, irakasleek eta komunitateak elkartuta, hezkuntza proiektuetan sakontzea.

Egoerak kezka sortzen du, hori ezin da ukatu. Horregatik sortu dira hainbeste jardunaldi azkenaldian. Albistegieta-ko titularrek kezka elikatzen dute askotan —pantailen “kokaina elektronikoa” deitzen dieten lerroburuak, edo nerabeei “lerdo digitalak” deitzen dietenek, kasurako—. Renduelesek esan zuen moduan, penduluaren mutur batetik bestera joan da teknologien gaia: “Duela 10-15 urte teknologiei buruzko lerroburuak onurak soilik nabarmen-tzen zituzten; dena abantaila zuen teknologiak hezkuntzan eta gazteengan. Orain ez dugu beste muturrera joan behar: ez ditugu gizarte-ko gaitz guztiak teknologiekin lotu behar”.

Poloetako diskurtsoak elikatu barik, hizlariak elkarriketa eraikitzaileko gakoak eman zituzten hiru jardunaldietan, eta bizi dugun egoera konplexuari begiratzeko ikuspegi irekia behar dela adierazi zuten. Gaurko egoera uler-

tzeko eta aurrera begiratzeko gako hauek jarri zituzten abiapuntuan:

- Ez mitifikatu iragana. Cuesta: “Oraina eta etorkizuna guztiz teknologikoak dira eta izango dira, gizarte guztiz konektatua bizi gara, eta nostalgia gainetik kendu behar dugu. Hori da abiapuntuko arazoetako bat: iruditzen zaigu gure gaztaroa oraingoa baino askoz hobea izan zela, eta hori Sokratesen garaietatik esaten den gauza bat da”.

- Gaurko haurrak eta gazteak ez dira natibo digitalak. Marc Prenskyk 2001ean belaunaldi berria izendatzeko sortu zuen “natibo digital” kontzeptua, baina Arroyo Sagastak dioen moduan, kontzeptua urardotu egin da, eta horrek pentsaraz dezake gaurko haurrek eta nerabeei, garai honetan jaiotze hutsegatik, badakitela teknologia erabiltzen, *per sé*, baina argi izan

behar dugu ezetz: “Umezurtz digitalak dira, eta lagundu egin behar diegu testuinguru ego-kiak emanaz eta geu eredu izanaz, irizpideak, kompetentziak, jarrerak eta jakintzak gara ditzaten”. Sanchezek bereizketa egin zuen: “Gaurko haurrek eta gazteek beldur gutxiago daukate gailuak teknikoki erabiltzeko, baina ez daukate kontzientziarik eta jakintzarik horiek ongi erabiltzeko. Irakasleek, aldez, beldurra dute teknologia erabiltzeko, ez dakitelako gailua teknikoki erabiltzen, baina modu egokian erabiltzeko kontzientzia eduki behar dute”.

- Berreste alderako isuria baztertu. Arroyo Sagastak dioen moduan, bizitzako beste alor

Kompetentzia digitala gaizki ulertu da: kompetentzia digitala ez da gauza teknikoetara mugatzen, baizik eta teknologien erabilera segurua, arduratsua eta kritikoa da

Maria del Mar Sanchez, Pedagogian doktorea

batzuetan bezala, teknologien gaian norbere iritzia berrestera datozen ikuspegiak entzuteko eta irakurtzeko joera izaten dugu, “baina hainbeste ardura eta erantzukizun eskatzen digun gai honetan garrantzitsua da bestelako iritzia entzutea, denontzat osasuntsuak izango diren soluzioak bilatzeko”.

- **Ikerketak lupaz begiratu.** Titular arranditsuen atzean egoten diren ikerketekin ere “ikuspegi kritikoa” edukitzeko deia egin zuten Renduelese, Sanchezek, Cuestak eta Arroyo Sagastak, lagin murriztekin egiten direlako askotan eta korrelaziozko ondorioak ateratzen direlako, eta ez kausalitatezkoak.

- **Konplexutasuna aitortu eta nahasmendua ekin.** Pantailei buruz hitz egiten dugunean, guztia zaku berean sartzeko arriskua nabarmendu zuen Cuestak: “Ez da gauza bera

ikaslearen gailu mugikorra, edo smartphone bat eta hezkuntza teknologia; hezkuntza teknologiaz ari garenean, ikaslearen ikaskuntza prozesua aberastuko duten teknologiez, plataformez eta aplikazioez ari gara. Pantailei buruz hitz egiten dugunean, Instagram, Fortnite, bideo-jokoak, sare sozialak eta dena zaku berean sartzen dugu, eta hezkuntza digitala ez da hori”.

Abiapuntuko nahasmenduak argituta, helmuga deskribatu zuen Cuestak: “Eszenatoki idealean ikastetxe guztiek estrategia eta helburu pedagogikoekin txertatuko lukete teknologia, eta gurasoek, era berean, alfabetizazio digitalean bidelaguntza eskainiko lukete”. Errealitatean, ordea, “familiek gero eta garaizago ematen diete mugikorra seme-alabei, eta, oro har, ikuskapenik eta bidelaguntzarik gabe eta horretarako prestatu gabe”; eta

Irakaslea ziur egongo da
teknologiak ongi erabiltzen ari
dela noiz, nola eta zergatik
txertatu behar dituen argi
daukanean

**Laura Cuesta Cano, Camilo Jose Cela
unibertsitateko irakaslea**

Teknologiari buruzko heziketa
lan handia egin daiteke eta egin
behar da pantailarik gabe

**Amaia Arroyo Sagasta, Komunikazioan
eta Hezkuntzan doktorea**

eskoletan azken hamarkada honetan “gauza asko gaizki” egin direla esan zuen ahobizarrik gabe: “Gehiegi digitalizatu dira eskola horiek; gailu pila bat erosi dira, arbela digitalak, chromebook-ak, lpadak... ezarri dira inolako metodologiarik gabe eta, batez ere, irakasleen formaziorik gabe”. Ildo beretik mintzatu ziren Rendueles eta Sanchez ere. Hainbat gauza gaizki egin direla onartzea beharrezkotzat jo zuten aurrera begira, zuzentzen hasteko. Rendueles: “Ikastetxeek oso modu akritikoan onartu dute digitalizazioa; baina trantsizio digitala ez da egin. Tablet pila bat erosi ziren, baina funtsean, liburu tradizionalak igo dira tablet horietara, eta teknologian hezteak guztiz kontrakoa da: digitalaren kaxa beltza irekitzea da, gazteek ulertu eta zalantzan jarri behar dute egunerokoan aurkitzen duten teknologia”. Iritzi berekoa da Sanchez: “Testuliburu bat digitalizatu eta portatil batean online jartzea ez

da ez hezkuntza berrikuntza eta ezta hezkuntza teknologia ere. Konpetentzia digitala gaizki ulertu da: konpetentzia digitala ez da gauza teknikoetara mugatzen, baizik eta teknologien erabilera segurua, arduratsua eta kritikoa da”. Harago joan zen eta zehatzagoa izan zen Cuesta: “Ez guraso moduan, ez hezitzaile moduan, inork ez dugu 3, 4 edo 5 urteko haurrik ikusi nahi hezkuntza baliorik gabeko bideoak Youtuben ikusten. Ohitura horiek alboratu egin behar dira”.

Beraz, nola erabili behar dira teknologiak ikasgelan? *Pertinentzia didaktikoa* nabarmendu zuen Arroyo Sagastak: “Noiz da pertinentea teknologia digitalak erabiltzea? Teknologiak ikasketa prozesuari balio erantsia ekartzen dionean. Irakasleok irizpide teknopedagogiko kritikoak eduki behar ditugu erabakiak hartzeko, noiz bai/ noiz ez erabakitzeke, eta horretan testuinguruak eta aurrean ditugun ikasleek asko baldintzatuko gaituzte”. Cuestaren aburuz ere, “balio erantsia” gakoa da teknologiak txertatzeko orduan: “Irakaslea ziur egongo da teknologiak ongi erabiltzen ari dela, noiz, nola eta zergatik txertatu behar dituen argi daukanean. Edozein plataformaren, edozein gailu-
ren, edozein softwareren edo edozein euskarri teknologikoren erabilera beti osagarria izango da, sekula ez ditu bestelako baliabide didaktikoak ordezkatzuko”. Noiz, nola eta zergatik txertatu erabakitzeke, bi baldintza hauetako bat bete beharko da, Cuestaren iritziz: “Batetik, ikaslearen ikasketa prozesuan hobekuntza dakarrenean ikasgaiari dagokionez; edo, bestetik, hobekuntza dakarrenean eta mesede egiten dionean motibazioari, ikasleari ikasgaia arreta

EH Bilduk antolaturiko jardunaldian parte hartu zuten Amaia Arroyok eta Cesar Renduelesek, besteak beste.

beteagoz jarraitzeko aukera ematen dionean". Bat dator Sanchez: "Ikasleengana iristeko gero eta baliabide ugariagoak eta anitzagoak behar ditugu gaur egun, eta teknologiak beste baliabide bat gehiago dira, beti osagarriak, inoiz ez ordeztukoak. Irakasleak gai izan behar du, beraz, erabakitzeko noiz erabili behar dituen liburuak, koadernoak, fitxak eta noiz robotika, programazioa, podcastak, 3D inprimagailua edo errealtate areagotua".

Erabileratik kompetentziara

Eskolak erabiltzaile izatetik konpetente izateko helburura iristen lagundu beharko lioke ikasleari, hizlarien arabera. Guzti-guztiek konpetentzia digitalaren garapenean jarri zuten fokua, izan ere, curriculumek eta, zer esanik ez, gizarteko erronkek, hori eskatzen dute. Arroyo Sagasta: "Haurrak, nerabeak eta gazteak erabiltzaile huts moduan ikusten ditugu askotan, eta jauzi bat egin beharko genuke eta haiei ere atribuzio batzuk eskaini beharko genizkieke sormenean eta eraikuntzan, tek-

nologiarekin bestelako harreman bat eraikitzeko". Izan ere, erabiltzaile soil diren neurrian, "kontsumo hutsetik kontsumo kapitalistaren markora pasatzen gara —HUHEZiko irakaslearen arabera—. Aldiz, konpetentzia lantzen dugun heinean, erabilera desegoki hori zuzentzen da, beste marko batean kokatzen gara, eta nerabeak eta gazteak subiranotasunetik gertuago egon daitezke, teknologia gutxiago eta, batez ere, modu kritikoagoan erabiltzeko. Konpetentzia digitala esaten dugunean, horri buruz ari baikara, erabilera kritikoaz, seguruaz eta arduratsuaz ari gara".

DigComp markoa helburu horien gainean eraikia dago, eta Arroyo Sagastak adierazi zuenez, berau dago curriculumeko "konpetentzia digitala" funtsezko konpetentziaren atzean, deskriptore operatiboetan, eta hainbat urrats zehazten ditu konpetentzia digitalaz jabetu ahal izateko. Marko horrek bost dimentsio jasotzen ditu konpetentzia digitalaren barruan: 1) informazioaren eta datuen alfabetatzea; 2) komunikazioa eta kolaborazioa; 3) eduki

Pantailena ez da eskolaren auzia soilik

Pantailena ez da soilik eskolaren auzia.

Hizlariak bat etorri ziren gizarte mailako auzia dela, eta familiak, eskolak eta komunitateak bidea elkar hartuta egin behar dutela esatera-koan. Arroyo Sagastak hiru mailatan eragiteko proposamena aurkeztu zuen: 1) haurraren eta gaztearen 2) hezitzailearen 3) komunitatearen. “Lehen mailan, haurren eta gazteen kasuan, umezurtz digital moduan hartu eta konpetentzia digitalak garatzeko testuinguruak eskaini behar zaizkie, ahaldundzea helburu hartuta”. Horretarako konpetentzia digitalen mailaketa garbia lantzeko beharra nabarmendu zuen; “teknologiaren erabileraren kontzientzia hartzen laguntzeko estrategiak lantzeko beharra” eta, “nerabeei eta gazteen ahotza entzuteko premia” nabarmendu zuen,

“asko baitute esateko gaiaz, eta eurekin proposamenak lantzea ahaldundzeko bide argia da”. Bigarren mailan, irakasleak eta familiak gogoan harturik, elkarrekin hausnartzeko espazioak sortzeko beharra azpimarratu zuen. Irakasleen kasuan, “konpetentzia digitala garatzeko, inplementatzeko eta ebaluatzen konfiantza-sareak josteko eta elikatzen beharra” ikusten du, eta bidean lagunduko luke, “konpetentzia digitala garatzeko ibilbideak diseinatzen”. Azkenik, hezkuntza komunitatetik haragoko auzia da pantailena, Arroyo Sagastaren aburuz, “erantzun kolektibo konplexuak diseinatzen prozesuak abiatu behar ditugu, iturri eta informazio polarizatuak zalantzan jarri eta haurrentzako eta gazteentzako estimulu eraikitzaileak lehenetsi behar ditugu”.

digitalen sorkuntza; 4) segurtasuna eta 5) problemak ebazpena. “Helburua erabilera kritikoa, segurua eta arduratsua dela esaten dugu, baina ez dakit helburu hori benetan hain argi ote daukagun, beti proposatzen ditugun jarduerak, testuinguruak, ikasgoerak eta proiektuak eduki digitalen sorkuntzara eta informazioaren eta datuen alfabetizaziora mugatzen baitira, eta hori ez da konpetentzia digitala garatzea; jakintzak, trebeziak eta jarrerak trebatu gabe uzten ditugu”.

Konpetentzia digitalaren barruan, segurtasun digitalari funtsezko garrantzia ematen dio Cuestak: “Guztiaren sarrerako atea da eta lehendabizi helduok izan behar dugu segurtasunari buruzko informazioa”. Horrekin batera, konpetentzia digitalaz jabetzeko landu beharreko gai batzuk nabarmendu zituen: zer den identitate digitala; zer den arrasto digitala; zer den hiritartasun digitala; nolako jarrerak

izan behar diren ingurune digitalean; eskubide digitalak zein diren eta betebeharrak digitalak ere zein diren; datuen babesa; gailuak eta perfilak konfiguratzeko... Garrantzi berezia ematen dio halaber, pentsamendu kritikoa sustatzeari, teknologiek ibiltzeko ezinbestekotzat jotzen baitu: “Oso azkar ari gara sartzen adimen artifizialaren (AA) eta adimen artifizial sortzailearen (AAS) garaian, eta gaur inoiz baino beharrezkoagoa da gure ikasleek pentsamendu kritikoa edukitzea, eta are gehiago, jarrera kritikoa edukitzea. Arazoa ez da gure ikasleak ChatGPTk kopiatu duen ala ez; baizik eta gakoa da AAK dauzkan joerak ezagutzen ikasi behar dutela. Ezinbestekoa da pentsatzearen ekintzan formatzea; pentsatu eta hausnartu Interneten, sare sozialetan eta mezuetan zabaltzen denaren gainean... Ez dezaten informazioak zabaltzeko modu kritikoa”.

Konpetentzia digitalaren bidez, “erabilera

pasiboa ez, baizik eta erabilera sortzailea” bultzatu behar dela dio Sanchezek: “Arazoa da oso gutxi direla sor dezaketenak; erabiltzaile gehienak medio handietatik datorrenaren kontsumitzaile hutsak gara, eta horri buelta eman behar diogu”. Harago doa Rendueles; haren ustez, teknologiek eta, batez ere, teknologika handiek nola funtzionatzen duten ezagutu beharko lukete gazteek: “Programa digital libreak garatu eta errekupeatu beharko genituzke; gazteak erabilera teknologiko okerretik, komertzialenetik eta akritikoenetik urruntzeko modurik onena software eta hardware librearen garapena dira. Sare sozialen eta teknologien erabilera komertziala gaitzesten dituzten gazteak eraiki behar ditugu, hori iruditzen zait emantzipatzaileena eta askatzaileena”. Desazkunde digitalaren aldeko apustua egin zuen soziologoak: “Ekologian desazkundearen alde apustu egitea ez da pobreziaren aldeko apustua egitea, baizik eta gai batzuetan aktibitate ekonomikoak jaiste; adibidez, alor kutsatzaileetan. Eta beste alor batzuetan, jarduera ekonomikoa igo beharko litzateke, adibidez, zaintzaren arloan. Desazkundearen ideiak ekarrita, teknologiaren erabilera jaitsi egin beharko litzateke bere dimentsio kaltegarriaren eta alienatzaileenetan, baina hazi eta garatu egin beharko litzateke aktibitate sortzailearekin lotura dutenetan; autonomia

eta askatasuna sustatzen duten ekintzetan; eta hori da, nire ustez, hezkuntzaren kasua”.

Teknologiak, noiz, nola eta zertarako txertatu zehazteko, hau da, konpetentzia digitala garatzeko erreminta-gakoa eskolako proiektu digitala da, Sanchezen arabera: “Eskolako proiektu digitalean ezarri beharko genuke, adibidez, zein erreminta bai eta zein ez dugun erabili behar ikasgelan. Erabaki egin behar dugu zer eta nolako erabilerarekin erabili behar dugun”. Irizpideak finkatzeko, datuen babesari, pribatutasunari eta erabilerari begirako erreminten analisia egiten duten dokumentu ofizialak erabiltzea gomendatu zuen (kasurako, INTEF-ena): “Oinarri didaktikoa aintzat hartuta, erremintaren bat erabili nahi baldin badugu, goazen ongi irakurtzera erabilera baldintzak sinatu edo onartu aurretik, inork ez baititugu irakurtzen. Gure kargura adingabeak dauzkagunean, bai ala bai irakurri beharko genituzke”.

Konpetentzia digitala garatzeak ez du esan nahi denbora guztian gailu teknologikoekin lan egin behar denik. Kontrakoa nabarmendu zuten hizlari guztiek. Arroyo Sagasta: “Teknologiari buruzko heziketa lan handia egin daiteke eta egin behar da pantailarik gabe”. Haatik, alderantziz egitea arduragabekeria litzateke: heziketa digitalik gabe pantailak erabiltzea. “Pantailak kentzea edo debekatzea hezteko aukera bat kentzea da —esan zuen Sanchezek—. Heldu moduan, irakasle zein guraso, gure egitekoa da haurrak eta gazteak mundu digitalerako hezteko, gu hazi ginen mundua, mundu analogikoa, ez baita itzuli behar. Bizitzeko egokitu zaien mundua oraingoa da, eta oraingo mundurako prestatu behar ditugu”.

Arriskuak aitortu behar dira

Ingurune analogikoan, hau da kalean, auzoan edo eskolan dauden moduan, ingurune digitalean ere arriskuak egon badaude, eta horiek

» Eusko Jaurlaritzak hainbat jardunaldi antolatu ditu. Argazkian, Maria del Mar Sanchez Vera (eskuinekoa) BECen.

oso presente eduki behar dira konpetentzia digitala lantzean. Ziberjazarpena, identitatea ordezkatzeara, erasoak, ziberiruzurrak, groominga edota sextinga dira arriskurik ohikoenak, hizlarien arabera. Haatik, ez dira soilik eskolaren arazoa, Sanchezek dioen moduan: “Horiek arazo sozialak dira eta gazteengan arazo handiak sortzen dituzte, baina hiritargoari eragiten dion konpetentzia litzateke, eta guztion ardura da”.

Ardura sozial horrekin bat egin zuen Cuestak, eta, haren hitzetan, arrisku bideak irekitzen dituzten plataformen, sare sozialen edota bideo-jokoen aurrean jarrera bat hartzea ardura sozialeko gaia da: “Algoritmo eta produktu etikoak egin ditzaten exijitu behar diegu plataformei, eta ez ditzatela produktu adiktiboak sortu. Bereziki babes ditzatela adin txikikoak plataformetan, eta sor ditzatela benetako egiaztatze-neurriak”. Ingurune digitalean dauden arriskuei buruz txiki-txikitik hitz egin behar zaie haurrei, teknologia eman aurretik. Sanchez: “Lehen smartphonea eduki aurretik hitz egin behar zaie groomingari buruz, sextingaz, ziberestortsioaz, edo sarean aurki ditzaketen beste arriskuez, betiere adin

txikikoen hizkuntzara egokituta. Haiek gai horien inguruan gero eta gehiago jakin, orduan eta prestatuago egongo dira arrisku horiekin topo eginez gero, identifikatzeko, aurre egiten jakiteko eta helduak laguntzeko prest egongo garela jakiteko”. Hala ere, zehaztapen lasaigarri bat egin zuen Cuestak: “Ingurune analogikoan eta digitalean arrisku asko aurkituko ditugu, baina horrek ez du esan nahi beti kalteak jasango ditugunik”.

Gainera, pantailekin sor daitezkeen arrisku egoera gehienak eskolaz kanpoko orduetan gertatzen dira. Cuesta: “Familia ingurunean arrisku gehiago daude, teknologien gehiegizko erabilera dagoenean. Haurrak jende ezezagunarekin harremanetan jar daitezke onlineko txaten bidez, sare sozialen bidez, jokoen bidez... hori ingurune familiarrean gertatzen da. Haur horiek adin goiztiarretan pornora edo ausazko jokoetara sartzen direnean ingurune familiarrean daude”. Horrenbestez, familiarekin elkar hezteko espazioak eta denborak sortzeko beharra aldarrikatu zuen Cuestak. Arroyo Sagastak ere mezu bera zabaltu zuen: “Komunitate osoak elkarrekin heldu eta landu beharreko gaia da pantailena”.

Prebentzioaren garrantzia aipatzen du behin eta berriz Jordi Catalanek: dislexia, diskalkulia edota garapen nahasmenduei lotutako diagnostikoak ugaritzen ari dira eta prebentzioa da horiek murrizteko giltza, mediku kataluniarraren hitzetan. Unea zentroak gonbidatuta izan zen Euskal Herrian *Ikaskuntza arazoen prebentzioari eta tratamenduari buruzko azken ekarpenak* ikastaroa eskaintzen.

Jordi Catalan

HAURREN NEUROGARAPENEAN
ESPEZIALIZATUTAKO MEDIKUA

“Prebentziorik eza
gure zibilizazioaren
drama handi bat da,
ez baita baloratzen

Olatz Lasagabaster

Gero eta gehiago hitz egiten da *dis-* diagnostikoei buruz —dislexia, diskalkulia...— eta garapen nahasmenduei buruz. Zer gertatzen ari da diagnostikoak hainbeste ugaritzeko?

Hala da, gero eta haur gehiagok dituzte ikasteko zailtasunak. Irakasleek orain halako egoerei arreta handiagoa eskaintzen dietela uste dut eta horregatik diagnostikatzen direla garai batean baino gehiago. Ikasketa prozesuan zailtasunak dituen ume batek patologia bat izan behar duela pentsatzen dugu berehala; diagnostikoa egiten da, etiketa bat jartzen zaio eta modu horretan denok lasaiago gelditzen gara. Etiketa ofizialak daude: *arreta gabezia eta hiperaktibitatea, espektro autistaren nahastea, dislexia, Aspergerren sindromea...* Baina nik uste dut umeak patologia hori izate-

ra bultza dezaketen zailtasunak zein diren begiratu beharko genukeela. Dislexia sintomak dituen haur baten kasuan, adibidez, sintomak lehenago ikusten hasten badira ere, haurrek 7-8 urte izan arte itxoiten da diagnostikoa adin horretan egin litekeelako. Baina, berez, lehen sintoma horiek esku-hartzea egiteko moduko seinaleak dira, eta orduan lantzen has gaitezke, guztia konplikatu ez dadin eta ez gaitezen dislexia egoera batera iritsi. Nire ustez, prebentzio lana egitea oinarritzkoa da zailtasuna patologia izatera iritsi ez dadin. Eta agian ikasle horrek dislexia izango du, baina hasieratik lantzen baldin badugu eta baldintza egokiak jartzen baldin baditugu, asko aurreratu dugu.

Umeei etiketak jarrita lasaitu egiten gara. Gure segurtasunik eza eta gure gaitasunik eza horren atzean ezkuta-

tzen al ditugu?

Bai. Sakonean ditugun mugak dira. *Dislexia* esaten dugu eta badirudi dena hor kokatzen dela, baina ez daude berdinak diren bi kasu. Ume bakoitzak sintoma batzuk izaten ditu: batzuetan lateralitate arazoak daude, beste batzuetan ikusmen arazoak edo arazo auditiboak daude... Eta zenbait kasutan dena nahastuta dago. Beraz, *dislexia* duela esaten dugu, baina hori baino konplexuagoa da. Ikasketarako zailtasunak dituen ume batek arretari eusteko zailtasunak izaten ditu, jakina, umea ez baita jabetzen ikasgelan gertatzen ari denaz; ez daki irakurtzen eta irakurtzen ez baldin badaki, ez du jarraibideen berri izango eta atzean gelditzen joango da. Arreta gabezia duela esango diote, baina aurrez horra eraman duten sintomak agertu dira eta ezinbestekoa da horiei jaramon egitea. Zailtasun horiek marko batean kokatzeak lasaitu egiten gaitu, ordea, eta batzuetan, haurrari *dislexia* diagnostikatzen zaio b eta d edo p eta q letrak nahasten dituelako, edo espektrorik autistaren nahasmendua duela esaten da umeak begietara begiratzen ez duelako. Batzuetan soilik sintomei begiratzuz egiten da diagnostikoa.

Ikasketa prozesuan zailtasunak dituen ume batek patologia bat izan behar duela pentsatzen dugu berehala; diagnostikoa egiten da, etiketa bat jartzen zaio eta modu horretan denok lasaiago gelditzen gara

Sintomak soilik begiratzuz eta etiketak jarrita, ordea, haurrari ez diogu inolako mesederik egiten, are gutxiago arreta goiztiarrik ez baldin badago.

Arreta goiztiarrak errendimendua hobetzen du. Lanean lehenbailehen hasiz gero, askoz hobe. Lehen sintomak mugimenduekin lotutakoak izaten dira. Garapen nahasmenduetan, motrizitateari begiratuta has gaitezke arriskurako aukerak ikusten. Motrizitatean zailtasunak, atzerapenak edota koordinazio arazoak baldin badaude, berreziketa lana egiteaz gain, haurrari jarraipena egin behar zaio, arrisku egoeran dagoelako. Motrizitate larria da gartzatzen lehena eta hortik abiatuta motrizitate fina garatzen da: begien mugimendua, ahoaren mugimendua, ahoskera eta grafomotrizitatea hor kokatzen dira. Motrizitate larrian arazoak baldin badaude, motrizitate finean eragin dezakete; mugimendu larrietan ikus daiteke umea traketsa dela eta, beraz, mugimendu larria landu behar da ondoren mugimendu finak fintzen joan dadin. Eta gauza bera gertatuko litzateke logopediarekin eta eskuetako abileziarekin; disgrafiak dituzten haurren kasuak begiratzuz gero, ziur mugimendu larria ez dagoela ongi egituratuta. Haur Hezkuntzan katamar ibiltzen ez diren haurrak, ipurdia ibiltzen direnak edo traketsak direnak begiratu behar ditugu, hori guztia arrisku egoera baten abisua delako.

Noiz jo beharko genuke espezialistarengana?

Zalantza sortzen digun zerbait ikusi bezain laster joan beharko genuke. Mugimenduari erreparatu behar diogu lehenik: ea koordinazio zailtasunak dauden, ea umea traketsa den... Txikia denean arretari eusteko zailtasunak ikusten baldin baditugu, bakarrik jolasten ez baldin badaki, ikaskideekin guztiz ona den harremanik ez badu edota hizketan atzerapena baldin badu, neurogarapenean adituak diren profesionalengana jo beharko genuke, pediatrek orokorrean ez baitute neurogarape-

nari buruzko formaziorik izaten. Beldurra izaten dugu askotan, haurrari zerbait txarra diagnostikatuko diotela pentsatzen dugu eta aurrera joatea erabakitzen dugu, pasako dela pentsatzen dugu... Baina arazoa errazago konponduko dugu hasieratik heltzen baldin badiogu.

Haur bakoitzak bere erritmoa duela esaten da maiz, baina badira alarma piztu beharko luketen seinaleak...

Bai. Gerorako utziz gero, arazoa handitu egingo da.

Aipatutako diagnostiko horietako batzuek medikazioarekin amaitzen dute, normalean oso gogorrak diren botikak izaten dira eta umeengan eragin handia izaten dute. Zer dakar horrek?

Arazo ikaragarria da. Botiken prospektuetan jartzen duenez, botika horiek gehienez bi urterako izaten dira, baina hori ez da sekula betetzen eta ume batzuk botiken mendeko bihurtzen dira. Beraz, medikazioa hartzera iritea saihesten baldin badugu, askoz hobe. Hainbat kasutan saihetsezina da, baina medikazioari hasieratik heltzea ez da bidea; beti bilatu behar dira alternatibak, zeren batzuetan arreta gabezia du, baina ez baduzu begiratzen adi egotea zer faktorek galarazten dioten, ikusiko duzun bakarra da haurrak ez duela kasurik egiten. Batzuetan, horren atzean entzumenari dagozkion faktoreak

Garapen nahasmenduetan, motrizitateari begiratuta has gaitezke arriskurako aukerak ikusten. Motrizitatean zailtasunak, atzerapenak edota koordinazio arazoak baldin badaude, berreziketa lana egiteaz gain, haurrari jarraipena egin behar zaio, arrisku egoeran dagoelako

daude, zeren entzumena ez da begiratzen, baina entzumen arazo ugari izaten dira: otitisak dituzten umeak, muki asko dituztenak edo lengoia berandu garatu dutenak adi begiratu behar ditugu sintoma horien atzean entzumen arazoak egon daitezkeelako. Ume horiek ikasgelan daudenean ez dute ongi entzuten eta ez dira jabetzen irakaslea esaten ari denaz. Beraz, arreta zailtasunak daudenean entzumenaren balorazioa egin behar da beti. Badira arretari eusteko zailtasunak areagotzen dituzten beste faktore batzuk ere: ikasketa prozesuan zehar metodologia bera jarraitu ez duten haurrak —eskola aldatu dutelako, esaterako—, edo kanpotik datozenen kasuan, ez dutela bertako hizkuntza ezagutzen. Eta badira oso sortzaileak diren umeak ere, gelan aspertzen direnez, haien munduan murgiltzen direnak. Ume batek esan zidan behin, matematika klaseetan zegoenean agente sekretu bihurtzen zela eta kasuak ebazten zituela irudikatzen zuela. Ume horrek ez zuen arreta gabezia arazorik, baina hobeto pasatzen zuen gauzak irudikatuz irakaslearen azalpenak jarraituz baino. Ingurukoek arreta gabezia zuela esaten zuten eta egia da, ez zegoen adi, baina horren jatorria ez zen garunean dopamina falta zuela, interes falta zuela baizik. Errazena, ordea, arreta gabezia duela esatea eta medikazioa ematea da. Eta bai, horrek arreta hobetzen du, baina ez da bide egokia. Arreta jolasen eta aktibitateen bidez entrenatu behar da.

Prebentzioa da giltza, beraz, hurrek halako diagnostikoekin eta botikak hartzen amai ez dezaten.

Baina prebentzio lanari ez zaio benetako baliorik ematen; ez dugu prebentziorako kulturarik. Prebentziorik eza gure zibilizazioaren drama handi bat da, ez baita baloratzen.

Zergatik ez da baloratzen?

Prebentzioa eginez gero, arazoa ez delako garatzen eta arazoa garatu aurretik egindako guztia ez delako kontuan hartzen. Zuk pro-

fesional gisa badakizu ume horri laguntza handia eskaini diozula, baina gurasoek ere ez dakite hala izan denik. Guretzat drama bat da, baina era berean satisfakzio handia da haurra ez dela iritsi arazo horiek garatzera ikustea. Zeren gauza bat da haur batek dislexia izatea eta hori lantzea eta hobetzea, eta beste gauza bat da arazo hori izatera iritsi ez dadin egiten den prebentzioa. Prebentzioa arazo konplexuak saihesteko oinarritzko lana da.

Zailtasun fisikoetan arreta jarri behar dugu, baina alderdi emozionalak ere garrantzi handia du, ezta?

Bai, alderdi emozionala garrantzitsua da. Garunak bi hemisferio ditu eta hemisferio bakoitzak funtzio jakin batzuen ardura du. Sistema emozionalaren egitura ezegonkorra baldin bada, interferentzia elektromagnetikoak sor ditzake hemisferio baten eta bestearen arteko informazio trukaketan. Bullying kasu bat jasaten ari den umeak, adibidez, arreta handiagoa eskaintzen dio besteek esaten diotenari edo gaur gertatuko zaionari, irakaslea azaltzen ari denari baino. Bere burua babesteko alerta egoeran dago eta horrek eragin handia izango du bere arreta mailan. Gurasoen banatze kasuak, erasoak, bortxa... ere hor daude. Horiek guztiek umearen arretan eragin dezakete eta garaiz heltzeak berebiziko garrantzia du, mundu emozionala oinarritzkoa delako. Ikasketa prozesuan modu egokian sartzeko, ikasleak egonkortasun emozionala izan behar du, gutxieneko oreka behar du.

Hiru garunei buruz hitz egiten duzu. Zein dira?

Lehena, narrasti garuna da —primitiboena— eta mugimenduari dagokio; garunaren atal hori mugimenduen koordinazioaz arduratzen da. Horren gainean ugaztun garuna dago, alderdi emozionalaz arduratzen dena, eta gainean giza garuna dago, hemisferioei dagokien atala; arrazoiketa eta bi hemisferioen jarduerak kontrolatzen ditu. Giza-espeziearen

eboluzioari lotuta daude hiruak. Mugimenduari dagokiona oinarria da, eta mugimenduaren oinarria behar den bezala antolatua ez baldin badago, beste bi atalek zailtasunak izango dituzte. Kataluniako castellersak jarri ohi ditut adibide gisa: badira bederatzi pisukoak ere, eta pisu bakoitzean lau pertsona egoten dira; lurrean, berriz, 500 pertsona egoten dira egiturari eusten. Oinarria ongi egituratua ez baldin badago, arduradunak egitura desegiteko agintzen die eta berriro muntatu behar dute. Gauza bera gertatzen da garunarekin: alderdi motorean ongi egituratuta ez baldin badago, haurrek zailtasunak izango dituzte normalean. Oinarriak landu behar dira lehenik eta zer huts egiten ari den ikusi behar da, hori lantzeko. Behin hori landuta, aurrera jo dezakegu. Sustraietara jotzea beharrezkoa da eta maila terapeutikoan oso jende gutxi du barneratua kontzeptu hori. Sintomatologiaren gainean egiten da lan, baina ez dugu oinarrietara jotzen.

Lateralitatearekin ere arazo ugari izaten al dira?

Bai. Lateralitatea garapenaren azken etapa da. Lehenik garapen motorean dago, gero garapen emozionala eta ondoren hemisferioen arteko koordinazioa. Horien artean ordena egon behar da eta alde bat nagusitu behar da: edo eskuina zara edo ezkerrekoa zara. Baina lateralitatearekin arazoak daudenean, ez duzu ez batera ez bestera egiten eta zailtasunak hasten dira. Beraz, oso garrantzitsua da lateralitatea behar den moduan antolatzea; 5-6 urterekin baloratu beharko litzateke umea lateralitatea nola antolatzen ari den. Batzuek dena eskuinarekin egiten dute eta ezkerrearekin idazten dute; kasu horretan, umeak nahastea du, eskuin gisa antolatuta dago baina ezkerrearekin idazten du. Gainerako guztia eskuinarekin egiten du; baloiari jo, zerbait bota, eskuineko begiak eta belarriak nagusitasuna dute... baina ezkerreko eskuarekin idaztera ohitu da. Ongi antolatu gabeko lateralitateak, gerora nahas-

menduak ekar ditzake.

Zer-nolako nahasmenduak?

Arreta arazoak edota informazioa erabiltzeko arazoak ekar ditzake, esaterako. Lateralitatea ordena espazialari oso lotua dago. Batzuk, adibidez, batuketak eta kenketak ezkerretik egiten hasten dira, ez dutelako erreferente espazial konkreturik. Eta esan dezakete ume horrek diskalkulia duela, baina arazoa ez da hori baizik eta lateralitatea ongi antolatu gabe duela. Lateralitatearen gaia liluragarria da. Eskolek magrebtar asko jaso dituzte azkenaldian, gurasoek etxean euren kultura mantentzeko arabieraz idazten dute —eskuinetik ezkerreko— eta soilik eskuinarekin, Koranak hala agintzen duelako. Eta haurrek, aldiz, eskolan ezkerretik eskuinera idazten ikasten dute. Batzuentzat nahaste ikaragarria izaten da; ongi antolatuta dagoenak erraz barneratzen du, baina oinarri ona izan ezean, arazoak sortzen dira. Ezkerreko begia gailentzen den kasuetan, adibidez, eskuinetik ezkerreko egiten da begien ekorketa eta irakurketarekin hasten denean umeak inbertsioak egin ditzake, orduan dislexia diagnostikatzen diote, baina ez da dislexia, baizik eta begia batzuetan alde baterantz eta beste batzuetan besterantz joaten zaiola ongi antolatutako patroirik ez duelako.

Lateralitate gurutzatuak diagnostiko okerrak ekar ditzake, beraz.

Okerrak direnak edo beste modu batera landu daitezkeenak. Dislexia batzuetan sintoma bat da, ez da arazoa bera. *Dis-* askok adierazten digute zerbaitek ez duela ongi funtzionatzen, baina arrazoa bilatu behar da, arazoaren erroa. Badira koordinazio motorean oinarri oso ona duten umeak, lateralitate gurutzatua dutenak eta inolako arazorik ez dutenak.

Irakasle askok zailtasunak dituzte diagnostikatzen ari diren *dis-* horiei guztiei aurre egiteko. Zer esango zenieke?

Medikazioa hartzera
iristea saihesten baldin
badugu, askoz hobe.
Hainbat kasutan
saihetsezina da, baina
medikazioari hasieratik
heltzea ez da bidea; beti
bilatu behar dira
alternatibak

Irakasleak gerra batean daude, jarduteko zailtasun handiak dituzte, ez dutelako tresnarik. Eta haietako asko zailtasun horiez jabetzen dira, baina nola antolatzen duzu ikasgela bat arreta oso berezia behar duten lau haur baldin badituzu? Irakasle batzuek gauza zoragarriak egiten dituzte, baina oso zaila da dituzten baldintzekin horri guztiari aurre egitea. Lehenik zailtasunak atzeman behar dituzte, eta ondoren, haurrak profesionalengana bideratu behar dituzte, irakasleak ezin baitira arazoa konpontzera iritsi. 0-6 etapan gauza asko ikusten dira, baina behaketa hori 8 urtera arte luza daiteke.

Hezitzailearentzako gida sortu duzu. Bertan jarraibiderik ematen al duzu?

Zortzi orriko gida bat da eta gaia nola bidera daitekeen jakiteko jarraibide batzuk ematen ditut bertan. Irakasleak umearengandik gertu daude eta gauza asko ikus ditzakete; begi bat ixten duen ume batek, adibidez, bikoitza ez ikusteko ixten du begia, edo bi belarrietan sinkronizaziorik ez baldin badago, haurrak ez ditu hitzak modu egokian jasoko. Eta, jakina, umeak ez dizu esango gaizki entzuten duenik, beti modu horretan entzun baitu. Irakasleek horrelako gauzen berri izatea funtsezkoa da.

Gida eskuragai al dago?

Bai, edozein hezitzailek eska diezadake. Eta umea irakurketa-idazketa prozesuan hasteko prest ote dagoen jakiteko protokoloa ere sortu dut: Leobien protokoloa. Izan ere, irakurketa-idazketa prozesurako prest egotea ez dator adinarekin edo mailarekin batera; haurraren garunak horretarako heldutasuna izan behar du eta gaitasun auditiboak, bisualak... egoera onean izan behar ditu. Irakurketarekin arazoak daudenean ikasleei gehiago irakurtzea eskatzen diete sarritan, baina begietan arazoak egon daitezke batzuetan eta, kasu horietan, umeari sufriarazten ari gara eta, gainera, inozoa denaren sentipena izango du gainerakoen erritmoan ikasten ari ez delako.

Dis-askok adierazten digute zerbaitek ez duela ongi funtzionatzen, baina arrazoia bilatu behar da, arazoaren erroa

Galdera laburrak

01.

Eskola garaiko oroitzapen on bat?

Lagunekin jolastea. Eta arrastoa uzten duten irakasle horietako bat ere bai.

02.

Eskola garaiko oroitzapen txar bat?

Kasualitatez, irakurketarako zailtasunak izatea. Hori kasualitatea! Uste dut horrexegatik dudala dudan lanbidea. Irakurketa-idazketa prozesuaren hasiera beldurgarria izan zen niretzat.

03.

Nolako eskola amesten duzu?

Prebentzioa lantzen duen eskola: zailtasunak dituzten hurrei arreta eskaintzen diena, baliabide ete profesional gehiago dituen.

04.

Zuretzat garrantzitsua den balore bat?

Laguntasuna eta profesionaltasuna.

05.

Hezkuntzari buruzko film bat edo liburu bat?

Un ataqué de lucidez liburua, Jill Taylor neuroanatomistarena.

Esperientzia

Parte hartuz, parte-hartzea zer den ikasten

32

Herrietan haurren parte-hartze kanal iraunkorrak sortzeko G(H)AURKI gida metodologikoa sortu du Oinherrik, hainbat herritan izandako esperientzia eta adituen ezagutza bilduz. Horietako bat izan da Itziarko auzo-udala. Bertan, eskola-orduetan ari dira parte hartzeko bideak urratzen.

Ainara Gorostitzu

Oinherri Euskal Herriko herri hezitzaileen sareak, argi dauka parte-hartzea dela herri hezitzaile bat eraikitzeko tresnarik inportanteena. “Parte-hartzeaz ari garenean, noski, haurrak eta nerabeak ere txiki-txikitatik parte-hartzean hezteari egiten diogu erreferentzia”, zehaztu du Maite Azpiazu Oinherri elkarteko koordinatzaileak. Ñabardura horretan, alabaina, mundu bat dago. Izan ere, nola sustatzen da haurren eta nerabeen parte hartzea? Oinherrik bere ibilbidean gaiaz sakonki hausnartzeko geldialdi bat egin zuen duela bi ikasturte, “haurren parte-hartzea modan jartzen ari zela ikusirik”, hainbat arrisku ikusten baitzituzten gaian sakondu gabe ustezko parte-hartzeak sustatzeari lotuta. Azpiazu: “Alde batetik, Francesco Tonuccik diseinatutako Haurren Kontseiluak bere horretan herrietan kopiatzeko arriskua ikusten genuen, eta bestetik, haurrak helduen moduetan parte hartzen jartzeko arriskua ere ikusten genuen”. Beraz, gelditu eta herri hezitzaileen elkartek denbora hartu zuen “haurtzaroaren kulturaren beharrak kontuan hartuko

zituen parte-hartzeak nolakoak izan behar zuen pentsatzeko”.

Horretarako, parte-hartze prozesuetan adituak diren autoreekin txosten bat idatzi zuten, EHU-ko Parte Hartuz ikerketa taldearekin, Emagin pentsamendu kritiko feminista sustatzen duen elkartarekin eta Joxemi Zumalabe Fundazioarekin, hain zuzen ere. Txosten horrek Oinherriren ikuspegitik haurren parte-hartzea bermatuko duen kanal baten marko erreferentziala ezartzen du. Besteak beste, honako gai hauek aztertzen ditu: parte-hartze komunitarioa; haurren kultura; jolasaren eta inizatibaren garrantzia; haurren parte-hartzea eskubide moduan sakontzeko eta zabaltzeko planteamendua; haurra subjektu politiko moduan ezaugarritzea eta egituratzea; haurrentzat parte-hartzeak dituen onurak eta haurren parte-hartzeak jendartearen dituen onurak edota nola ulertu komunikazioa haurrekin.

Ondoren, txostenean jasotako teoria hori guztia herrietan gorpuzteko experimentazio faseari ekin zion Oinherrik Gipuzkoako lau herritan: Hernanin —gero Ereñotzu ere batu

zen—, Oiartzunen, Seguran eta Itziarren. Herri bakoitzean lan-taldeak sortu zituzten, herri hezitzailetako hiru ordezkarietarekin: udaleko ordezkarietarekin, hezkuntza formalekoekin eta hezkuntza ez-formalekoekin. Azpiazu: “Herri guztietan bosna esperimentazio saio egin genituen. Lehenengo biak diagnosia egitera bideratuak izan ziren; haurrek orain arte herrian zertan parte hartu duten eta zer haurtzaro mota desberdin ditugun ikusi genuen. Ondoren, hori jakinda, hezitzaileak zein izan behar diren zehaztu genuen, tokian tokikoa izatea nahi baikenuen. Laugarren saioan metodologiaz eta behaketaz formazio saio bat egin ostean, azkenik, herri bakoitzean zer-nolako kanala sortuko genuen erabaki eta kronograma bat adostu genuen”. Herri bakoitzean forma desberdina adostu zuten, haurren parte-hartzea bermatzeko tokiko ezaugarrietara egokitzen diren kanalak lehenetsi baitzituzten.

G(H)AURKI: haurren parte-hartze kanalak adosteko moodle plataforma

Behin lan txostena idatzi eta lau herrietan kanalak sortzeko praktikak esperimentatu ostean, jakintza eta esperientzia horrekin guz-

Udalak, eskolak eta hezitzaileak lehenengo aldiz ari dira elkarrekin hausnartzen zer ulertzen duten parte-hartzeaz edota zer den haurra

Maite Azpiazu, Oinherriko koordinatzailea

tiarekin edozein herrirentzat haurren parte-hartzea sistematizatzeko eta iraunkortzeko kanala sortzeko baliagarria izan daitekeen tresna metodologiko bat sortu du Oinherri: G(H)AURKI izena du eta Oinherriren webgunean dago edonorentzako eskura. Azpiazuk azaldu duenez, izatez, ikastaro digital bat da moodle plataforma batean. Oinherri ikastaroa lan-taldeetan egitea proposatzen du, eta lan-taldeetan herri hezitzaileen hiru esparruetako ordezkariak biltzea (udala, hezkuntza formala eta hezkuntza ez-formala). Ikastaroak, marko teorikoko irakurgaiak eta ariketak proposatzen ditu, irakurritakoa norbere bizipenekin konektatzeko eta herrian nola garatuko duten pentsatzeko. “Horrela, irakurgaiz irakurgai eta ariketaz ariketa, herrian haurren parte-hartze kanal iraunkor hori elkarrekin pentsatzen eta erabakitzen joango ginateke. Hilero saio bat eginez, adibidez, ikasturte bukaeran hiru ordezkarietaren artean herriari begirako parte-hartze kanal iraunkorra diseinaturik edukiko genuke”, azaldu du Azpiazuk.

Haurren eta nerabeen parte-hartze kanal iraunkorrak sortzeko G(H)AURKI gida metodologikoa lau herritan ari dira probatzen orain: Bergaran, Berriatuan, Asteasun eta Usurbilen. Maiatzean, behin lau herri horiek testatze-prozesua egin ostean, uztaillean tresnari hobekuntzak egingo dizkiote eta jardunaldi batzuetan aurkeztuko dute. Dagoeneko, ordea, jaso dute herrietako feedbacka, Azpiazuk azaldu duenez: “Ikastaroaren formatua oso ongi baloratu dute herrietan, izan ere, izaera ezberdinetako eragileak ikasturte oso bat ari dira hartzen haurren parte-hartzeari buruz hitz egiteko, eta hori pauso garrantzitsua da. Udalak, eskolak eta hezitzaileak lehenengo aldiz ari dira elkarrekin hausnartzen zer ulertzen duten parte-hartzeaz edota zer den haurra eta nola ulertzen duten haurtzaroaren kultura. Oraindik ere herri bakoitzak bere kanala diseinatu ez badu ere, prozesuak oso garrantzitsuak eta interesgarriak ari dira izaten”.

» Itziar Borda auzo-udaleko zinegotzia, Ainhoa Osa gurasoa, Ibai Ponce Oyaneder hezitzailea, Antton Etxeberria eskolako irakaslea eta Maite Azpiazu Oinherriko koordinatzailea.

Itziarren, eskolatik herrira

Itziar bere bidea egiten ari da haurren eta nerabeen parte-hartzeari begira, Itziariko auzo-udala adituekin idatzitako lan txosten teorikoa praktikan gauzatzeko guneetako bat izan baitzen. Eta Itziarren eta beste herrietan ateratako ezagutzarekin sortu eta ondu dute, ondoren, G(H)AURKI plataforma.

Auzo-udalean 2024tik martxan dihardu parte-hartze kanal iraunkorrak. Haurrak, eskolako irakasleak eta gurasoak, auzo-uda-

leko hezkuntza ez-formala eta udala batzen ditu foroak. Hezkuntza formalean kokatu zuten kanala, herriaren ezaugarriengatik zaila baitzen eskola-orduetatik kanpo herriko haur guztiengana iristea, eta beraz, guztiek parte hartzea. Horrela, LH3tik LH5era bitarteko herriko haur denek hartzen dute parte foroan — Itziariko eskolan oraindik ez da LH6 eskaintzen —.

Eskola-orduetan bai, baina ez eskola ere-

muan, ezta eskolako irakasleen dinamizaziopean ere. Herriko Burugorri martxan hezkuntza ez-formaleko elkarteko hezitzaileak dira haurrekin lanketak egiten ari direnak. Horietako bat da Ibai Ponce Oyaneder: “Helduoi parte-hartze kanala zer den ulertzea kosta egiten bazaigu, haurrei are gehiago, eta lehenengo momentutik ekiten hasi ginen; parte hartuz eta ekinez ulertuko zuten zer den parte-hartzea”.

Eskola-orduetan, baina herriari begira jarri dira martxan haurrak eta nerabeak. “Itziar perfektu baten bila”, haurrek zer sumatzen duten faltan galdetu zieten hezitzaileek: “Taldeka erantzun zioten galderari, eta eurek idatzitako ideietatik abiatuta, eztabaidatu egin zuten hurrengo saioan; zer ideia den egingarria eta zer ez den egingarria erabaki zuten. Egingarrien artean, berriz, ikasleek eu-

rek epe ertainean edo luzean egiteko moduko proposamenak zein diren zehaztu zuten”. Ez egingarrien artean, adibidez, Kopraixetako jaietan zezen txikiak ateratzea ezarri zuten, orain ez delako zilegi; epe motzean egingarri moduan adostu zuten *boulder* gainean sare bat edo egurra ezartzea, baloiek goitik ihes ez egin ez diezaieten. Epe luzekoan artean, oster, bizikletan ibiltzeko eremu bat prestatzea onetsi zuten, adibidez.

Parte hartzeko estrategiak bilatzen

Baina zein ideia egingarriri heldu? Eta nola lortu haur guztiek iritzia ematea eta denek adostasuna erdiestea? Nola lortu haurren parte-hartzea benetakoa izatea? Bideak galderak ekarri dizkie Itziarren ere eta parte hartzeko estrategia egokienak bilatzeko beharra mahai gainean dago: “Hau ez da ‘goazen

Helduoi parte-hartze kanala zer den ulertzea kosta egiten bazaigu, haurrei are gehiago, eta lehenengo momentutik ekiten hasi ginen; parte hartuz eta ekinez ulertuko zuten zer den parte-hartzea

Ibai Ponce, Burugorri martxaneko hezitzailea eta kanaleko dinamizatzailea

parte hartzerá esatea soilik —dio Poncek—. Bestelako bide batzuk bilatu behar dira guztiek euren iritzia eman eta defenda dezaten, eta ez gutxi batzuek soilik”. Antton Etxeberria eskolako irakasleak adierazi duenez, eskolan hainbat dinamika errepikatzen dira parte-hartzeari dagokionez, helduon moduan, haur guztiek ez baitute maila berean parte hartzen: “Geletan eta umeen artean dinamikak eta rolak ezarrita daude, eta soilik beti

betikoek hitz egin ez dezaten eta isilik egon ohi direnei hitza emateko, bideak bilatu behar izaten ditugu etengabe. Beti batzuen ideiak nabarmentzen dira, kasu honetan, gainera, mutilen iritzia gailentzen da, eta beste askoren iritzia, kasu askotan oso interesgarriak eta aberasgarriak direnak, ez dira entzuten, eta haur horiek isildu egiten dira eta besteen ideiak onartzen dituzte, gustatu ez arren”.

Irtenbidea bozketa anonimoa izan zen, kasu honetan. Ondoren, prozesua bera ere umeei egokitu diete hezitzaileek, Poncek azaldu duenez: “Umeek eurek marrazkien eta komikien bidez diseinatu dituzte bai epe motzeko proiektuak eta baita epe luzekoak ere”. Ondoren, Udalaren konpromisoa dute abian jarritako prozesu batzuk egikaritu dituztela, Itziar Borda zinegotziak azaldu duenez.

Eginez, parte hartuz ari dira Itziarko haurrak parte-hartzea zer den ikasten, eta euren parte-hartze kanal iraunkorrari forma ematen, herrian zer behar ikusten dituzten identifikatzeko eta horiek nola egikaritu pentsatzeko. Oroz gain, hezitzaileek, gurasoek, udalak eta eskolak haurren ilusioa eta herriko premiei erantzuteko gaitasuna nabarmendu dute.

Hezkuntza garaikidearen erronkak

38

Ekarpena

Inklusioaren eta guztientzako aukera-berdintasunaren printzipioak dira gaur egun hezkuntzak dituen erronketako bi, eta testuinguru horretan sexu- eta genero-aniztasunari arreta ematea premia pedagogikoa da pertsona horien garapen integrala bermatu ahal izateko.

Aitor Martxueta

EHUko Hezkuntza, Filosofia eta
Antropologiako dekanoa

Hezkuntzaren Nazioarteko Eguna-
ren harira egin genuen gogoeta,
baina, berez, egunero gogora-
tu beharko genuke hezkuntza
pertsona orori atxikitako eskubidea izateaz
gain gizartea eraldatzeko funtsezko moto-
rra ere badela. Hezkuntza garaikideak gaur
egun dituen erronketako bat inklusioaren
eta guztientzako aukera-berdintasunaren
printzipioak dira. Testuinguru horretan,
sexu- eta genero-aniztasunari arreta
ematea premia pedagogikoa da pertsona
horien garapen integrala bermatu ahal
izateko. Hala ere, eskubide zibilen arloan
aurrerapenak egin diren arren eta sexu- eta
genero-aniztasuna aitortu den arren, gaur
egun genero-arauekin bat ez datozen per-
tsonen genero-indarkeriei aurre egin behar
diete oraindik.

Eskola-eremuan, arautu gabeko desira-
orientazioak eta identitate disidenteak
dituzten ikasleak ikusezin bihur daitezke,
baita jazarpena eta indarkeria jasan ere,

eta horrek zuzeneko eragina du ikasleen
garapen pertsonalean, akademikoan eta
sozialean. Gaur egungo hezkuntza-politi-
kak ez dira nahikoak, ez baitute hezkun-
tza-espazio segururik eskaintzen, ikasleak
erabat adieraz eta gara daitezten. Egoera
horren aurrean hezkuntza-sistema sexu-
eta genero-aniztasuna duten ikasleentzat
eremu segurua eta inklusiboa bilakatu
behar da, eta diskriminaziorik gabeko ingu-
ruak sortu behar ditu.

Hezkuntza-erakundeetan espazio inklusi-
boak, seguruak eta indarkeriarik gabekoak
sortzeko, ikasleen ongizate emozionala
eta garapen akademikoa aintzat hartuko
dituen ikuspegi integrala behar da. Erron-
ka horri erantzuteko, ezinbesteko zutabe
dira hezkuntza-orientazioa eta pedago-
gia feminista. Hezkuntza-orientazioaren
eta pedagogia feministaren ikuspegitik,
eskola-ingurunea eraldatu nahi da, ikasle
guztiak —generoa, desira-orientazioa, iden-
titatea edo jatorria kontuan hartu gabe—

errespetuzko eta diskriminaziorik gabeko giroan erabat gara daitezten.

Hezkuntza-orientazioak funtsezko zeregi-na betetzen du prozesu horretan; izan ere, ikasleen banakako laguntzan ez ezik, indarkeria-, bazterketa- eta eskola-jazarpene-ko egoerak saihesteko katalizatzaile gisa ere jarduten du. Gatazkak edo ondoezaren zantzuak goiz hautemanenez gero, orientatzaileek eta irakasleek modu egokian esku har dezakete, laguntza emozionala eta psikosoziala behar duten ikasleei laguntzeko.

Gainera, hezkuntza-orientazioak eskola-giro positiboa ezartzen laguntzen du, ikasleen arteko errespetua, enpatia eta

lankidetzak sustatzeko. Hori, banakako laguntzarekin ez ezik, talde-dinamiken eta gizarte-trebetasunak indartuko dituzten jardueren bidez ere lortzen da, gatazkak konponduz eta taldean lan eginez. Gaitasun sozioemozionalak garatzea, hala nola autoestimua, erresilientzia eta enpatia, funtsezkoa da indarkeria saihesteko eta ikasleen artean bizikidetzak harmonikoa sustatzeko. Trebetasun horiek sendotzean, ikasleak seguruago eta baloratuago senti daitezten laguntzen da, eta horrek indarkeriazko eta diskriminaziozko jarrerak desagerrarazten laguntzen du. Testuiguru horretan, hezkuntza-orientazioa ere funtsezko zutabea da espazio inklusiboak eraikitzeko; izan ere, ikasleak eta irakas-

Ikasgela inklusiboak sortzeak,
hezkuntza bidezkoagoa lortzen
laguntzeaz gain, beren inguruneaz
jabetzen diren eta indarkeria-mota
guztiak desagerrarazteko
konpromisoa duten ikasleen
prestakuntza indartzen du

leak aniztasuna aitortzeak eta balioestek
duen garrantziaz sentsibilizatu daitezen
laguntzen du. Sentsibilizazio-programen
eta prestakuntza-jardueren bidez, desber-
dintasunak errespetatzea eta indarkeria
betikotzen duten estereotipoak eta aurreiri-
tziak desagerraraztea sustatzen da.

Pedagogia Feministak

Bestalde, Pedagogia feministak ezagutza
akademikoen transmisio hutsetik harago
doan hezkuntza-ikuspegia planteatzen du,
botere-egituren eta gizarte desberdintasun-
en aurrean kontzientzia kritikoa garatzea
ere ardatz hartuta. Hezkuntza-proposamen
honen helburua da pertsona guztiak, beren
genero-identitatea, desira-orientazioa,
jatorria edo izaera edozein delarik ere,
eskola-eremuan baloratuak, errespetatuak
eta seguruak direla sentitzea. Edozein

indarkeria-mota arbuiatzen da, fisikoa,
psikologikoa, sinbolikoa edo instituzionala,
eta ikasgeletan bazterkeria eta indarkeria
betikotzen duten botere-dinamikak eralda-
tu nahi dira. Indarkeriarik gabeko espazio
inklusiboak lortzeko, metodologia pedago-
gikoak birpentsatu behar dira, eta, besteak
beste, enpatia, lankidetzeta eta aniztasuna
sustatu. Horrelako espazioetan entzute
aktiboari lehentasuna ematen zaio ikasle
bakoitzaren beharrak ezagutzeko eta ain-
tzat hartu ahal izateko, eta ikasle guztiak
zapalkuntzak eta diskriminazioak lekurik
ez duten ingurune batean garatu ahal izan-
go direla bermatuko da.

Hori lortzeko, etorkizuneko irakasleak
izango diren ikasleen hasierako prestakun-
tzan, edukien eta konpetentzien irakaskun-
tzan trebatzeaz gain, funtzio hezitzailean
eta eraldatzailean ere trebatu behar dira.
Ikasle horiek eta irakasleek berdintasuna,
justizia soziala eta giza eskubideekiko
errespetua sustatzen dituzten ikuspegi-
en gaineko prestakuntza egokia jaso behar
dute, eta, horri esker, eskola erakundearen
barruan edozein indarkeria-adierazpen
identifikatu eta saihestu ahal izango dute.
Ikuspegi horrek hezitzaileei beren aurreiri-
tziak aitortzen eta bidegabekeria-egoeren
aurrean modu proaktiboan jokatzeko irakas-
tea ere barne hartzen du.

Ikasgela inklusiboak sortzeak, hezkuntza
bidezkoagoa lortzen laguntzeaz gain,
beren inguruneaz jabetzen diren eta
indarkeria-mota guztiak desagerrarazteko
konpromisoa duten ikasleen prestakuntza
indartzen du. Horrela, Hezkuntza-orienta-
zioak eta Pedagogia feministak hezkun-
tzaren esparrua eraldatzeaz gain, herritar
kritikoak eta gizarte bidezkoago eta
berdinzaleago baten eraikuntzaren alde lan
egiten dute ikasgeletan sexu- eta genero-
aniztasuna bermatzeko.

Psikomotrizitate gelarako estrategiak eskuratzen

Ekarpena

Psikomotrizitate erlazionalean trebatzeko urtebeteko formazioa eskainiko du **Hik Hasik 2025-2026** ikasturtean. Psikomotrizitate gelan seguru aritzeko tresnak eskuratzeko izango da.

Ainhua Azpirotz

Hiru alderdi landu behar dira hurrei kalitatezko psikomotrizitate saioak eskaini nahi baldin bazaizkie, eta urtebeteko formazio honetan horiek landuko dira: lehendabizi, ezagutza teorikoa, zeina proiektuen eta elkarriketen bidez landuko den; bigarrenik, haurren bideoak aztertuko dira, nola jolasten duten eta emozioak eta korapiloak nola ateratzen dituzten ikusteko, horrek helduaren esku-hartzeak nolakoa izan behar duen aztertzeko balioko du eta, hirugarrenik, norberaren garapen pertsonala eta norberaren zaintza landuko

dira. Mapi Urresti psikologo, sexologo eta harreman psikomotrizistak eskainiko du formazioa eta argi dio formazioaren helburua zein den: “Estrategiak edukitzea eta segurtasuna lortzea haurrekin dugun lan zoragarri honetan aritzeko”.

2025-2026. ikasturtean eskainiko da formazioa, urritik hasita, eta hilean bi ostiral arratsalde. Informazio gehiago www.hikhasi.eus webgunean aurki daiteke.

Formazioa egiteko arrazoiak

Aitziber Estonba sexologoak 2021-2022 ikasturtean urte egin zuen psikomotrizitate erlazionaleko formazioa Mapi Urrestirekin eta arlo ugari lantzeko aukera eman ziola azpimarratu du: “Niretzat formazio ederra izan da. Profesionalki haur txikiagoekin aritzeko aukera emateaz gain, umea bere osotasunean ulertzeko eta haren prozesu emozionaletan bidelagun izateko baliabideak jaso ditut. Ezin da pertsona —eta gutxiago haurra— ezagutu eta lagundu, ez baldin badugu gorputza kontuan izaten. Pertsona gorputza da eta gorputzaren bidez identifikatzen, bideratzen eta kudeatzen dira emozioak, hori delarik pertsonaren ongizatearen gako”.

Egiten den lanketa bibentziala oso aberatsa da eta umea bere osotasunean ulertzeko eta haren prozesu emozionaletan bidelagun izateko baliabideak jaso ditut

Aitziber Estonba
Sexologoa

Mapik [Urresti] arnasgune bat eskaintzen du haren saioetan, epairik gabeko espazio goxo eta seguru bat da, non entzunak, ikusiak eta aintzat hartuak garen

Iriber Arangoa
Hezitzailea

Haurren bueltan dabilen edonori formazio hau egitea gomendatuko nioke, oso aberasgarria eta erabilgarria baita gure eguneroko jardunerako

Irati Lasarte
Haur Hezkuntzako irakaslea

Formazioan ez direla konpetentzia akademikoa soilik lantzen gehitu du: “Egiten den lanketa bibentziala oso aberatsa da eta ahalbidetzen du psikomotrizistak bere burua ezagutzea eta bere prozesuak bizitzea, benetan umeari haren ongizate bidean laguntzeko”.

Iriber Arangoa hezitzaileak 2023-2024 ikasturtean egin zuen formazioa eta jaso duen ikaskuntzetako bat dakar gogora: “Automatiko jarrita bizi garen gizarte honetan, gelditu eta arnasa hartzearen garrantziaz jabetzea. Hainbat gauzaz ohartzeko tarte eskaini dit: bizitzaren aurrean jorratzen dugun rola inguruan hausnartzeko; zentzua ote duen aztertzeko eta eraldatzeko aukera kontzienterak ekartzeko; emozioak identifikatzeko eta horien erreparazioan zentratzeko... Horixe da Mapik haren saioetan eskaintzen duena: arnaspune bat non denbora gelditu eta momentuan izan nahi dugun hori izatea baimentzen diogun geure buruari. Epairik gabeko espazio goxo eta seguru bat da, non entzunak, ikusiak eta aintzat hartuak garen, talde baten parte sentitzearen plazeretik, bizipenak partekatuz eta elkarrengandik ikasiz”.

Irati Lasarte Haur Hezkuntzako irakasleak ere 2023-2024 ikasturtean egin zuen formazioa eta oso aberasgarria izan dela dio, “eremu

profesionalean zein pertsonalean. Haurren garapen integrala ulertzeko eta ezagutzeko, haren tresna naturala den jolasean murgiltzera eraman nau. Haurrekiko begirada fintzen lagundu dit haren beharrak eta zailtasunak identifikatuz, horretarako praktika saioen bidez zer-nolako esku-hartzeak egin ditzakegun hausnartuz. Horrek nire eguneroko jardunean lagundu dit. Alor pertsonalean ere ikaskuntza prozesu bat eman da nire baitan. Haurren garapen osasuntsua helduarekin harreman seguru baten baitan ematen da, eta horretarako, helduak haur horrekin konektatzea garrantzitsua iruditzen zait, gure gaitasunak zein zailtasunak ezagutuz, zainduz eta landuz”.

Estonbak formatzailearen profesionaltasuna ere azpimarratu du: “Mapiren profesionaltasuna, gertutasuna, goxotasuna, esperientzia eta guri laguntzeko modu adeitsua”. Eta Lasartek taldearen indarra nabarmendu du: “Lehen momentutik gainerako kideekin harremanak egin eta sare sendo bat osatu genuen, betiere errespetua oinarri izanik eta espazio segurua eraikiz”.

Lasartek ez dudarik egiten: “Haurren bueltan dabilen edonori formazio hau egitea gomen-datuko nioke, oso aberasgarria eta erabilgarria baita gure eguneroko jardunerako”.

ZURE NEURRIRA EGINDAKO PSIKOMOTRIZITATE- BLOKEAK ETA BABES-KOLTXONETAK FABRIKATZEN DITUGU

San Fermin Ikastolako psikomotrizitate gelan egindako argazkia.

ECP

ECPDESCANSO.COM

📞 948 142 980

✉ INFO@ECPDESCANSO.COM

📍 **ARTIKAKO ERREPIDEA 34.
31013 ANTZOAIN (IRUÑA)**

Ahalduntze eskola

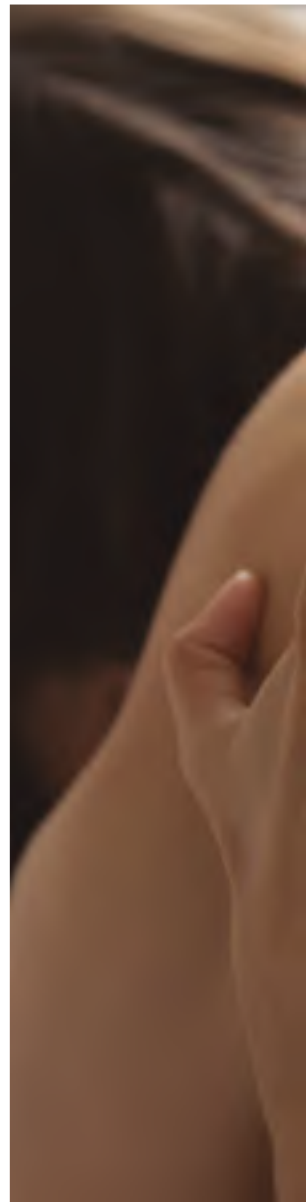
Sexu heziketa pornografiaren esku

46

Eredu eta irakasle da pornografia haur eta gazte askorentzat, eta, hala izan ez dadin, garrantzitsua da kalitatezko sexu heziketa integrala bultzatzea.

Miren Lopez de Arregi Lakuntza
Sexologoa eta Emaize sexologia zentroko hezkuntza arloko arduraduna

Olatz Lasagabaster

Save the Children erakundearen arabera, batez beste 12 urterekin hasten dira haurrak pornografia kontsumitzen, eta irudi horietan ikusten dituzten aktoreak sexu heziketako irakasle bihurtzen dira maiz. Eredu horiek, ordea, ez dira ez egokiak ez errealak izaten: handia da maskulinitate eredu

hegemonikoaren eta bortxaren presentzia, emakumea objektu gisa agertu ohi da, eta errealtatetik urrun dauden gorputz ereduak erabiltzen dira. Eredu nagusia pornografia izan ez dadin, haurrei txikitatiki sexu heziketa integrala eskaintzea beharrezkoa dela dio Emaizeko Miren Lopez de Arregik.

Umeak gero eta gazteago hasten dira pornografia kontsumitzen. Zergatik?

Batzuek jakin-minak bultzatuta jotzen dute pornografiara, uste dutelako ondoan dituzten helduei galdetzea baino errazagoa izango dela Interneten begiratzea. Eta, bilatzailean 'titiak', 'alua', 'zakila' edota 'koittoa' hitzak jarrita, edozer topa dezakete.

Eta beste asko zeharka iristen dira pornografiara.

Bai; bideojokoetan ari dira, eta irudi pornografikoak dituzten bannerrak agertzen zaizkie; edo taldean daude, eta bideoen bat erakusten diete nagusiagoek.

Zer arrisku du pornografia eredu gisa hartzeak?

Save the Children erakundeak egindako ikerketa baten arabera, gazteen % 48k pornoa ikaskuntza iturri gisa hartzen du, eta % 30ek, informazio iturri bakar gisa. Hori oso larria da. Maskulinitatearen eredu okerra jasotzen duten, koittoa erdigunean jartzen duten eta genitaletan oso zentratuak dauden harremanak ikusten ditugu. Badirudi gizonei plazera eman diezaiekeen gorputz atal bakarra zakila dela, eta emakumeon kasuan, berriz, ahoa, bagina eta uzkia; emakumeok, nolabait, barnera sartzeko objektu gisa aurkezten gaituzte. Gizonek jarrera aktiboa dute, eta emakumeak pasiboak eta adeitsuak dira, gizonak zer nahi hura beteko dutenak. Izaki nekaezinak antzeztan dituzte, beti sexu harremanak izateko prest daudenak. Eta bestelako informaziorik ez duten umeek ikasten dute hori guztia ohikoa dela eta pertsona nagusiok horrelako harremanak

ditugula. Harremanek ez dute inolako kutsu emozionalik, ez samurtasunik, ez erromantizismorik, ez sedukziorik, ez prestaketarik... Pornografian, ez dugu inoiz laztanik, maitasunik, konplizitate begiradarik, komunikaziorik, urduritasunik, ezjakintasunik, ilerik edota antisorgailurik ikusiko, adibidez. Oso jarrera eta praktika bortitzak agertzen dira, eta horiek ere existitzen dira, jakina, baina ez daude hain zabaltzeko eta ez dira eredu bakarra. Umeak eta gazteak bestelako eredurik ez badute eta inork ez badie esaten hori guztia fikzioa dela, nahastuta iristen dira harremanetara.

Eredu okerrak jasotzeaz harago, zer ondorio ditu haurrengan pornografiaren kontsumoak? Zer eragin izan dezake?

Emaizen, ondorio hauek ikusi izan ditugu: gaztetxoek pentsatzen dute ilea zerbait zikina dela —lehen, emakumeen gorputzetan soilik, baina, orain, gizonen gorputzetan ere bai—, taldean harreman erotikoa izatea oso ohikoa dela, koitoak 30 minutu baino gehiago iraun behar duela eta erromantizismoa edo samurtasuna ez direla harreman erotikoren parte. Sexu harremanek intentsitate handikoak izan behar dutela pentsatzen dute, eta, horretarako, beharrezkoa dela bortizkeria. Gizonek, maitale onak badira, emakumeon eiakulazioa lortu behar dutela pentsatzen dute, eta genitaleri buruzko kezka ugari izaten dituzte: zakilaren tamaina, titien tamaina, ipurdia...

Pornografiaren esku uzten ari al gara sexu heziketa?

Hein handi batean, bai, baina, helduok, larritu baino gehiago, erantzukizunez jokatu behar dugu. Pornoak hor jarraituko du, eta gure esku dago beste eredu batzuk eskaintzea eta gu haurren eta gaztetxoek ikasketa iturri izatea. Beldurrak gainditu behar ditugu, eta sexualitateari buruz hitz egiteko jarrera irekia izan. Errespetuan oinarritzen diren kalitatezko harremanak bultzatu behar ditugu.

Bestelako aukerak

Zabalduen dagoen pornografia horren aldean bestelako ikuspegia eskaintzen duten aukerak ere badira. Hor kokatuko lirateke, hain zuzen ere, pornografia etikoa eta pornografia feminista. Pornografia etikoan, aintzat hartzen dira langileen eskubideak, eta pornografia feminista gisa ezagutzen denak pornografia etikoari genero ikuspegia gaineratzen dio, sexu harremanen irudikapen errealistagoa eginez. Emakumeek sortutako edota emakumei zuzendutako pornografia generoa da.

Psikomotrizitate erlazionala:

aukera berdintasuna eta emozioak

Mapi Urrestirekin

Psikologoa, sexologoa eta
harreman psikomotrizista

2025eko irailetik 2026ko ekainera | 18 saio
teoriko-praktiko eta bizipen-jolas saioak

125 orduko homologazioa

Hilean bi ostiral 17:00-21:00

1.215 euro | 415 euro matrikula eta 80 euro hilero
Hikhasitarrek 50€ko beherapena izango dute

Usurbilen

Psikomotrizitateak
segurtasunerako espazioa
eskaintzen dio haurrari. Formazio
honetan landuko diren edukiak
eta bizipen saioak horretarako
lagungarri izango dira.

Izen-ematea zabalik

www.hikhasi.eus/formazioa

hik hasi

Hezkuntza eraldatzeko

Euskaraldiaren *xaxatzaileak*

50

Proposamena

Maiatzaren 15etik 25era izango da Euskaraldia. Ariketa 16 urtetik gorakoei zuzentzen bazaie ere, haurrak eta nerabeak *xaxatzaileak* izatea proposatzen du antolakuntzak, eta, euskararen ariketa handia txikienei gerturatzeko, material didaktikoa sortu dute Euskaraldiaren antolatzaileek eta Ikastolen Elkarteak elkarlanean.

Ainara Gorostitzu

Badator Euskaraldiaren edizio berria: maiatzaren 15etik 25era izango da laugarren Euskaraldia. Hasteko, go-goan izan behar dugu Euskaraldiaren helburua euskararen erabilera areagotzea dela, hots, euskara erabiltzeko aukerak biderkatuz eta hizkuntza ohiturak aldatuz euskaraz gehiago aritzeko bideak irekitzea. Aurten ere, Euskaraldian parte hartzeko oinarritzko baldintza, euskara ulertzearekin batera, 16 urtetik gora izatea da. Baina haurrengan eta nerabeengan konfiantza handia jarri du Euskaraldiaren antolakuntzak, 16 urte bitarteko herritar gazteek ere euskararen biziberritzean oro har eta erabileran bereziki zeresan itzela dutela jakinda. Hala adierazi zuen Goiatz Urkijo Euskaraldiko koordinatzaileak haurren eta nerabeen rola aurkeztu zuenean: “Uste dugu ariketa honek

helduak interpelatu behar dituela, gaztetxo horien aurrean eredugarri izan daitezen, baina horrek ez du esan nahi haur eta gaztetxo horiek Euskaraldian egiteko garrantzitsurik ez dutenik”.

Garrantzi hori aintzat hartuta, *xaxatzaile* rola esleitu nahi die Euskaraldiak hurrei eta gaztetxoei. Euskaraldiaren aurretik eta ariketak iraun bitartean, pedagogia egiteko eskatuko diete antolatzaileek; alde batetik, euren inguruko helduei ariketaren nondik norakoak azalduz, eta bestetik, Euskaraldiak proposatzen duena etxeetan egitera animatuz —lehen hitza euskaraz eginez eta elkarriketa elebidunak izatea bultzatuz, esaterako—. Urkijoren hitzetan, “Euskaraldiaren *xaxatzaileak* izango dira akuilua erabiliz etxeetan erabileraren aldeko deia egingo dutenak. Izan ere, etxe askotan, euskararen

berri haur eta nerabe horien eskutik izaten da soilik”.

Eta, horrez gain, Euskaraldia lantzeko, Derri gorrezko Hezkuntza osora zuzendutako proposamen didaktikoak prestatu dituzte Euskaraldiko lantaldeak eta Ikastolen Elkarteko kideek elkarlanean, ikastetxeetan baliatzeko. Proposamen didaktiko horiek Euskal Herriko ikastetxe guztietara bidaliko dira. Urkijok unitate didaktikoen aurkezpenean adierazi zuenez, aurtengo arreta berezia jarri dute eskoletan: “Ikastetxeek ezinbesteko

ekarpena egin diote euskararen biziberritzea-ri, bai ikasleei dagokienez eta bai gurasoei dagokienez ere. Badakigu, gainera, ikastetxe askok oso gustura hartzen dituztela Euskaraldiaren inguruko lanketak”. Eta eskerrak eman zizkien ikastetxeei, Euskaraldia euren eremuetan sustatzeagatik.

Hiru proposamen, hamaika jarduera

Ikastolen Elkartearekin batera prestatutako material didaktikoak bi helburu ditu: batetik, haurrei eta gazteei Euskaraldiaren berri emanez, haiek ariketan duten egitekoa azaltzea eta horrek duen garrantziaren berri ematea; eta, bestetik, haurren eta gazteen kontzientzia soziolinguistikoa piztea materialen bidez, eta haurrak eta gaztetxoak informatzea, prestatzea eta ahaldundzea, “euskararen erabileraren gaian eragile aktibo izan daitezen”.

Horretarako, Euskal Herriko hezkuntza sistema desberdinei erantzuteko prestatu dira proposamenak, adin tarteen arabera banatuz. Hiru proposamen ondu dituzte: *Altxa* (3-9 urte), *Dantza* (9-12 urte) eta *Jalgi* (12-16 urte). “Proposamen guztiek egitura berbera dute, oro har, ikastetxeetan aplikatzeko lana errazteko eta ikasleen arteko kideak antolatze modua emateko, hau da, adin tarte desberdinetako ikasleak elkarrekin aritzeko”, adierazi zuen ikastolen elkarteko kide Xabi Lasak.

Euskaraldiaren aurretik, ariketak iraun bitartean eta ondoren egiteko jarduerak eskaintzen dituzte proposamenek. Material didaktiko horretan, Euskaraldiari buruzko hamaika jarduera aurkituko dituzte hezitzaileek, ikasleekin hizkuntzari buruz hausnartzeko eta bizipenak partekatzeko. Gainera, materialak moldagarriak dira ingurunearen edo haurren ezaugarrien arabera, ez baitute sekuentzia itxirik osatzen.

Proposamenak

Hiru proposamen didaktiko ondu dituzte: *Altxa* (3-9 urte), *Dantza* (9-12 urte) eta *Jalgi* (12-16 urte) eta Euskaraldiaren webgunean daude:

<https://euskaraldia.eus/proposamen-didaktikoak2025/>

Bisita pedagogikoak

Euskal Herriko ikastetxeetara bisitak egingo ditugu proiektu pedagogiko desberdinak ezagutzeko.

APIRILAK 12

● Arnegi-Luzaideko herri eskola elkartua

Arnegi, Nafarroa Beherea
Luzaide, Nafarroa Garaia

Euskararen, frantsesaren
eta gaztelaniaren lanketa

MAIATZAK 16

● Azkue Lekeitioko Natura ikastola

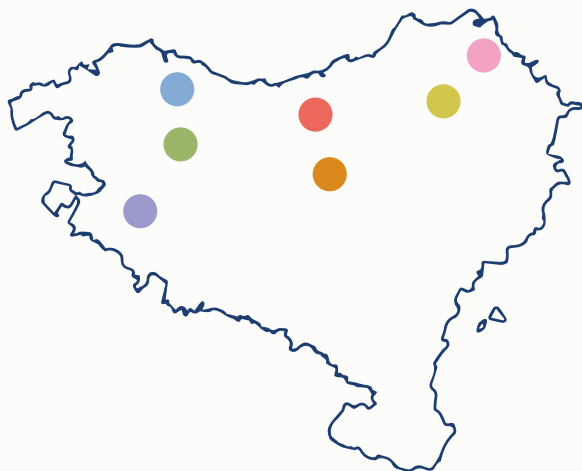
Lekeitio, Bizkaia

Zaintza: haurren, irakasleen
eta familien zaintza

Proiektu pedagogiko interesgarriak
eta inspiratzaileak bertatik bertara
ezagutzeko aukera paregabea.

Eman izena

www.hikhasi.eus

Edurne Larrea Agirre

Bilboko Eskurtze BHIko irakaslea

Atzeko atetik

Mugak haurren hazkuntzan: euskarri beharrezkoak

54

Mugarik gabe bizitzea” eta “muga guztiak gainditzea” sustatzen duten mezuz inguratuta gauden mundu honetan, nola uler dezakegu mugak beharrezkoak direla hazkuntzan?

Haurtzaroan, askatasunez esploratzen duen haurrak bere gaitasunen eta mugen ulermen naturala eraikitzen du. Hala ere, esplorazio horrek heldu baten laguntza behar du, garatzen ari den mundu sozialaren eta kulturalaren interpretazioa errazteko. Ikaskuntza hori sakonki soziala da, eta kultur, gizarte eta familia ingurunearen araberak aldatzen diren mugak ezartzea dakar.

Mugez hitz egiteak ezinbestean dakar autoritateaz hitz egitea. Emmi Piklerrek zioenez, autoritate-figurak bi alderdi uztartu behar ditu: muga argiak eta haurraren autonomia-erikiko errespetua. Harentzat autoritatea ez da kontrola, baizik eta garapenerako aukerak optimizatuko dituzten ingurune

seguruak sortzeko gaitasuna.

Ilido beretik, Mirtha Cucco doktoreak mugak “hazkuntza leku” gisa definitzen ditu, non konfiantza eta elkarrenganako errespetuan oinarritutako harremanak eraikitzen diren. Harentzat autoritatea haurren premietan, errespetuan eta enpatian oinarritzen da, eta gidari sendoa baina ulerkorra izan behar da. Autoritarismoak, ordea, aldeabakarreko kontrola erabiltzen du, haurraren premiak kontuan hartu gabe, eta horrek beldurra, mendekotasuna edo errebeldia eragin ditzake.

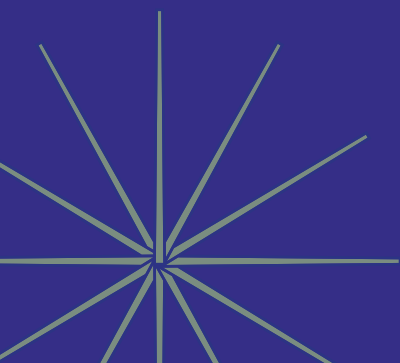
Beraz, nola ulertu mugak hazkuntzan? Muga osasungarriak aldamio on baten modukoak dira: haurraren garapenaren beharretara egokitzen dira eta beharrezko euskarria eskaintzen dute, betiere mugimendua eta esplorazioa ahalbidetuz. Egituraren eta askatasunaren arteko oreka horrek ahalbidetzen du haurraren garapen egokia eta osasuntsua.

hik hasi

Hezkuntza
eraldatzeko

**Izan zaitez
HikHasitarra!**

www.hikhasi.eus

Aholkularitza Zerbitzua

Hobekuntzak eta eraldaketa
prozesuak aurrera eraman
nahi dituzten ikastetxeei
zuzendutako bidelaguntza da.

Informazioa

www.hikhasi.eus

IKASTETXE BAKOITZAREN BEHARRETATIK ETA ERRONKETATIK ABIATUZ,
ONDORENGO ALDERDI HAUETAN EGITEN DITUGU EKARPENAK:

Irakasle taldearen
partaidetza eta kohesioa
errazten ditugu.

Ikasleekin egunerokoan
erabiltzeko tresnak lantzen
ditugu.

Etengabeko
hobekuntzarako antolaketa
jasangarria bilatzen dugu.

hik hasi